

Aktorski partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte preotimanja partnera

---

Mikić, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:352169>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Lara Mikić

**Aktorski i partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte
preotimanja partnera**

Diplomski rad

Rijeka, 2020.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet u Rijeci
Diplomski studij psihologije

Lara Mikić

**Aktorski i partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte
preotimanja partnera**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Jasna Hudek-Knežević, red. prof.

Rijeka, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad izradila samostalno, znanjem stečenim na Odsjeku za psihologiju Filozofskoga fakulteta u Rijeci, služeći se navedenim izvorima podataka i uz stručno vodstvo mentorice dr. sc. Jasne Hudek-Knežević, red. prof.

Rijeka, rujan 2020.

SAŽETAK

Cilj je ovoga rada ispitati postojanje aktorskih i partnerskih efekata crta ličnosti petofaktorskog modela na različita ponašanja preotimanja partnera s ciljem ostvarenja kratkoročnih seksualnih odnosa. U istraživanju je sudjelovalo 187 heteroseksualnih romantičnih parova. Podaci su obrađeni pomoću "Actor-Partner Interdependence Model" (APIM) modela koji omogućava provjeru aktorskih i partnerskih efekata u dijadama. Dobiveno je da crte ličnosti značajno predviđaju neke aspekte ponašanja preotimanja partnera. Statistički značajni aktorski efekti samoprocjena crta ličnosti petofaktorskog modela pokazuju da ugodniji muškarci i žene te savjesniji muškarci rjeđe pokušavaju ostvariti kratkotrajnu seksualnu vezu. Nadalje, visoko savjesni muškarci izvještavaju o manje pokušaja preotimanja tuđe romantične partnerice za razliku od visoko neurotičnih muškaraca koji su više puta pokušali preoteti nečiju partnericu. Što se tiče potencijalne uspješnosti u preotimanju, visoko ekstravertirani pojedinci, neovisno o spolu, procjenjuju se potencijalno uspješnijima u pokušaju preotimanja tuđega romantičnog partnera/ice. S druge strane, ugodnije osobe procjenjuju manju potencijalnu uspješnost u pokušaju preotimanja. Otvorenije žene vjeruju da bi bile prilično uspješne u pokušajima preotimanja tuđega romantičnog partnera. Žrtve preotimanja partnera češće su žene i muškarci niže ugodnosti te muškarci koji postižu više rezultate na dimenziji neuroticizma. Uz to, crte ličnosti muškaraca predviđaju iskustvo žrtve preotimanja njihovih partnerica. Partnerice nisko ugodnih muškaraca i partnerice visoko neurotičnih muškaraca češće su žrtve preotimanja. Kada je riječ metama preotimanja partnera, češće su to ekstravertiranije i otvorenije žene, a manje muškarci koji su ugodniji. Nadalje, partnerice ugodnijih muškaraca rjeđe su mete preotimanja, dok su partneri ugodnijih žena u češće mete preotimanja. Partnerice neurotičnijih muškaraca češće su mete preotimanja.

Ključne riječi: petofaktorski model ličnosti, preotimanje partnera, aktorski efekt, partnerski efekt.

ABSTRACT

The aim of this paper is to examine actor and partner effects of self-reported five-factor personality traits on different mate poaching behaviors in order to establish short-term sexual relations. The data were processed by using the "Actor-Partner Interaction Model" (APIM). 187 heterosexual romantic couples participated in this study. Self-reported personality traits have been found to predict some aspects of mate poaching behavior. The men who declared themselves as more agreeable and conscientious reported fewer attempts to short term sexual relations. In addition, lower self-reports of agreeableness led to more attempts to start a short-term sexual relationship in a woman. The men who rated themselves lower on agreeableness and men who rated themselves higher on neuroticism reported more frequent attempts to poach someone's partner. When it comes to the success of poaching, it was found that high self-reported extraversion was related to the higher belief they would be successful in mate poaching attempts, in man and woman. On the other hand, higher agreeableness was related to the belief of less success in mate poaching, regardless of gender. Furthermore, higher scores on openness were significantly connected to a higher estimation of a woman's own potential success in poaching. Men and women who scored highly on agreeableness reported less being of targets of poaching. On the other hand, the highly neurotic men reported more often of being targets of poaching. Significant partner effects of personality traits on being the target of poaching show that women whose partners scored higher on agreeableness reported to be less frequently the victims of mate poaching while a woman whose partners scored higher on neuroticism reported being more frequently victims of mate poaching. Lastly, targets of poaching more likely were the highly extraverted and highly open women and lower agreeable men. In addition, the woman whose partners scored higher on agreeableness reported being less of targets of poaching, while the man whose partners scored higher on agreeableness reported being more of targets of poaching. Also, highly neurotic man partners reported more frequently being targets of poaching.

Keywords: Five-factor personality model, mate poaching, actor effect, partner effect.

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Preotimanje partnera	1
1.2. Učestalost preotimanja partnera	2
1.3. Spolne razlike u preotimanju partnera	3
1.4. Motivi preotimanja partnera	5
1.5. Specifične strategije i taktike preotimanja	6
1.6. Ishodi preotimanja partnera	7
1.7. Crte ličnosti petofaktorskog modela i različiti aspekti ponašanja preotimanja partnera	8
1.7.1. Crte ličnosti petofaktorskog modela i kratkotrajne seksualne veze	8
1.7.2. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj preotimanja partnera	10
1.7.3. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uspješnost u preotimanju partnera	11
1.7.4. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uloga žrtve preotimanja partnera	12
1.7.1. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uloga mete preotimanja partnera	12
1.8. Aktorski i partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte ponašanja preotimanja partnera	13
2. PROBLEMI RADA I HIPOTEZE	14
2.1. Problem rada	14
2.2.1. Aktorski efekti	14
2.2.2. Partnerski efekti	15
3. METODA	16
3.1. Ispitanici	16
3.2. Mjerni instrumenti	16
3.2.1. Petofaktorski upitnik ličnosti BFI	16
3.2.2. Upitnik romantične privlačnosti URP	18
3.3. Postupak istraživanja	19
3.4. Statističke analize	19
4. REZULTATI	24
5. RASPRAVA	39
5.1. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze	39
5.2. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj preotimanja partnera	40
5.3. Crte ličnosti petofaktorskog modela i potencijalna uspješnost preotimanja partnera	42
5.4. Crte ličnosti petofaktorskog modela i bivanje žrtvom preotimanja partnera	44
5.5. Crte ličnosti petofaktorskog modela i bivanje metom preotimanja partnera	47
6. PREDNOSTI I NEDOSTACI ISTRAŽIVANJA	49
7. ZAKLJUČAK	52
8. LITERATURA	54

1. UVOD

1.1. Preotimanje partnera

Preotimanje partnera (engl. *mate poaching*) prvi definiraju Schmitt i Buss (2001) kao ponašanja kojima je cilj privući osobu, koja je već u romantičnoj vezi s nekom drugom osobom, s namjerom ostvarenja novog romantičnog saveza. Ta se ponašanja razlikuju ovisno o trajanju novonastalog odnosa. Dakle postoji preotimanje partnera s ciljem "namamljivanja" druge osobe u kratkotrajnu seksualnu nevjeru koja može kulminirati kratkotrajnom aferom ili vezom kraćega trajanja. S druge strane, preotimanje partnera može narušiti trenutnu romantičnu vezu i izroditi novi, dugotrajniji romantični savez.

Bilo da se radi o namjerama za preotimanjem s ciljem ostvarenja dugotrajne veze ili su cilj kratkoročne avanture s osobom koja je već u vezi, preotimanje partnera započinje specifičnim i namjernim ponašanjima udvaranja koje poduzima preotimatelj (engl. *mate poacher*) (Schmitt i Buss, 2001). S obzirom na to može se činiti da je preotimanje partnera unaprijed planiran i potpuno svjestan proces. Međutim, začetnici istraživanja ovoga konstrukta, Schmitt i Buss (1996), tvrde da su ponašanja preotimanja partnera vrsta ostvarenja želje za partnerstvom koja je dio evolucijskoga nasljeđa modernih ljudi. Sukladno tomu, ponašanja preotimanja su kao prilagodba zadržana u ljudskoj prirodi putem prirodne selekcije te se mogu izvoditi bez svjesnoga planiranja.

Temeljna pretpostavka u podlozi evolucijskih istraživanja o preotimanju partnera jest ta da je riječ o jednoj od evolucijski utemeljenih ljudskih strategija ostvarivanja partnerstva i za cilj ima održavanje vrste, odnosno reprodukciju. Tako su oni koji su u prošlosti realizirali svoje romantične želje uspješnim preotimanjem bili u reproduktivnoj prednosti nad onima koji su bili neuspješni u preotimanju ili su imali nedovoljno razvijene mehanizme preotimanja (Schmitt i Buss, 2001). Sukladno tomu, istraživanja koja su izvedena na uzorcima iz različitih kultura pokazala su da je preotimanje partnera kulturalno univerzalno i učestalo ponašanje, što potvrđuje njegovu evolucijsku utemeljenost (Schmitt i sur., 2004).

1.2. Učestalost preotimanja partnera

Brojna istraživanja učestalosti bračne nevjere i preotimanja govore u prilog tomu da su ona itekako prisutna u svakodnevnom ljudskom ponašanju. Evidentirano je da u više od 70% tradicionalnih kultura postoji neka vrsta bračne nevjere, kao što je npr. povremeni izvanbračni seksualni odnos (Broude i Greene, 1976). Schmitt i Buss (2001) takve rezultate interpretiraju kao pokazatelje kratkoročnih strategija preotimanja partnera. S druge strane, kad je riječ o razvijenijim kulturama, učestalost pojave nevjere kreće se u širokom rasponu od 20% do 75% ovisno o dobi, tipu veze i trajanju veze (Blumstein i Schwartz, 1983), dok je prevalencija nevjernosti unazad godinu dana ipak nešto niža i kreće se u rasponu od 10% do 25% (Blumstein i Schwartz, 1983). Ove kulturalne razlike u nevjeri objašnjavaju se time da izvanbračni seks u modernim društvima češće nailazi na društveno neodobravanje nego u primitivnijim društvima (Ember i Ember, 1997; prema Schmitt i Buss, 2001).

Izvjestava se da oko 20% do 50% ispitanika ima iskustvo izvanbračne afere koja se smatra vrstom preotimanja partnera (Wiederman, 1997). Nadalje, oko 50% žena i muškaraca priznaju da su u nekom trenutku pokušali preoteti nečijega partnera, a više od 85% ljudi izjavilo je da ih je netko pokušao preoteti dok su bili u romantičnoj vezi (Wiederman, 1997). Oko 15% ispitanika navodi da je njihova trenutna romantična veza izravan rezultat preotimanja, bilo da su oni preoteli trenutnoga partnera ili da su bili meta preotimanja. S obzirom na to da se navedeni rezultati odnose isključivo na romantične veze ispitanika u trenutku ispitivanja, očekuje se da je stvarna učinkovitost dugoročnoga preotimanja 15% viša od navedene jer bi se tada obuhvatile i prijašnje romantične veze. Uz to, oko 3% postojećih romantičnih veza u istraživanju slučajevi su međusobnoga preotimanja, odnosno partneri su preoteli jedno drugo od tada aktualnih partnera (Schmitt i Buss, 2001).

Istraživanje o učestalosti nekih čimbenika preotimanja partnera na hrvatskom uzorku navodi slične rezultate. Oko 68% muškaraca i 42% žena izvještava o prijašnjoj namjeri za preotimanjem osobe koja je već u romantičnoj vezi, a čak 87% onih koji su se okušali u preotimanju navodi donekle uspješnost u pokušajima preotimanja (Grundler, Kardum i Hudek-Knežević, 2013).

1.3. Spolne razlike u preotimanju partnera

U deset regija 57% muškaraca i znatno manje (35%) žena izvještava da su se barem jednom u životu upustili u preotimanje partnera (Schmitt i sur., 2004). Navedeni podaci samo su dio brojnih koji upućuju na zaključak da su muškarci skloniji nego žene upuštanju u ponašanja preotimanja partnera. Dobivenim spolne razlike objašnjavaju se tako da su muškarci skloniji činiti više preljuba, pa se samim time češće upuštaju u preotimanje tuđih partnerica (Parker i Burkley, 2009). Moguće objašnjenje navedenoga jest i to da postoje spolne razlike u doživljaju dobiti koje motiviraju muškarce pri upuštanju u takva ponašanja (Davies, Shackelford i Hass, 2010).

S druge strane, istraživanja na životinjama pokazuju da su pripadnice ženskoga roda nekih vrsta sklonije za partnera odabirati mužjake koje su odabrale i druge ženke. Razlog tome je da se takvi mužjaci doživljavaju vrjednijima i poželjnijima (Galeg i White, 1998). S ciljem da se hipotezu o ženskoj sklonosti preotimanju testira kod ljudske vrste, provedeno je istraživanje u kojem su ženama prikazivane slike oženjenih i neoženjenih muškaraca (Bressan i Stranieri, 2008). Rezultati su pokazali da su žene, koje su i same u vezi, oženjene muškarce procjenjivale privlačnijima. No navedeni su rezultati dobiveni samo kada je ispitanica bila u vezi i nije bila u plodnim danima (Bressan i Stranieri, 2008). U drugom, metodološki kvalitetnijem istraživanju, muškarci su izvještavali o većoj zainteresiranosti za metu preotimanja nego žene, bez obzira na romantični status mete što ide u prilog hipotezi o većoj sklonosti muškaraca ka preotimanju (Parker i Burkley, 2009).

Nadalje, iako se pokazuje da su muškarci skloniji preotimanju istraživanja s ciljem otkrivanja spolnih razlika pokazuju da se žene također teško odupiru uključivanjem u ponašanja preotimanja. Potvrđeno je da su slobodne žene sklonije preotimanju zauzetoga muškarca nego ostvarenju odnosa sa slobodnim (Parker i Burkley, 2009). Sukladno tomu žene procjenjuju poželjnijima muškarce koji su već u romantičnoj vezi s nekom drugom partnericom u slučaju nepostojanja nikakvih drugih informacija na kojima bi temeljile svoju prosudbu (Sunderani, Arnocky i Vaillancourt, 2013).

Dobivene rezultate moguće je objasniti tako da zauzeti muškarci, samom činjenicom da su zauzeti, signaliziraju da su prethodno zadovoljili kriterije neke druge žene te da su sposobni vezati se, što ih čini poželjnijim od samaca (Parker i Burkley, 2009). Prema teoriji diferencijalnoga roditeljskog ulaganja (Trivers, 1972) ženke, odnosno žene, u partnerskim odnosima u kojima je prisutno potomstvo ulažu znatno više resursa od muškaraca. Konkretno

je primjer ograničen broj jajnih stanica ženki koje mogu biti oplodene i voditi do potomstva ili npr. sam čin dojenja. Te biološke razlike među spolovima vode prema tome da se mušjaci nadmeću za ženke. S druge strane ženke su probirljivije pri odabiru onoga s kim žele zasnovati potomstvo, što je opravdano visokom "cijenom" koju plaćaju. One vode računa o tome da ne dođe do trudnoće s neprimjerenim partnerom, npr. s onim od kojega će potomstvo naslijediti nekvalitetne gene koji će ih nazadovati u natjecanju s ostalim jedinkama (Trivers, 1972).

U kontekstu preotimanja, teorija diferencijalnoga roditeljskog ulaganja predlaže da su muškarci skloniji upuštati se u preotimanje partnerica s ciljem ostvarenja kratkotrajne seksualne veze i reprodukcije, jer oni prirodno teže ostvarenju što većega broja potomstva, više nego ulaganju u to potomstvo. Upravo im preotimanje tuđe partnerice to i omogućuje, pogotovo ako o potomcima skrbi neki drugi muškarac, odnosno aktualni partner preotete žene. Zbog toga su manje probirljivi pri sagledavanju mogućih kvaliteta buduće reproduktivne partnerice jer je krajnji cilj reprodukcija gena (Trivers, 1972). Upravo je ova teza u skladu s već spomenutim nalazom da muškarci izvještavaju o većoj zainteresiranosti za ostvarenje seksualne veze s potencijalnom metom preotimanja, neovisno o njezinu romantičnom statusu (Parker i Burkley, 2009), te potencijalno objašnjenje sklonosti muškaraca k preotimanju.

Neki autori naglašavaju da tumačenju nalaza u kontekstu preotimanja treba pristupiti s oprezom s obzirom na to da je u navedenim istraživanjima bila riječ samo o procjenama poželjnosti potencijalnih meta koje, prema autorima, nije opravdano izjednačiti s uključivanjem u aktivnosti preotimanja (Parker i Burkley, 2009). Osim toga, treba biti oprezan pri tumačenju rezultata o većoj sklonosti muškaraca preotimanju s obzirom na to da su preljub i preotimanje partnera u nekim čimbenicima znatno različiti (Davies, Shackelord i Hass, 2007). Naime, ponašanje nevjere zakonito je nazvati preotimanjem samo ako vrijede sljedeće činjenice: 1) da je onaj koji preotima svjestan da je meta u romantičnoj vezi s drugom osobom; 2) da je meta u monogamnoj vezi koja je transparentna svim stranama (preotimaču, meti i sadašnjem metinu partneru) i 3) da bilo kakav čin uplitanja prijeti njezinoj održivosti. Uzevši u obzir tu strožu definiciju preotimanja, istraživanja uglavnom potvrđuju hipotezu o sklonosti muškaraca preotimanju (Davies i sur., 2007).

Rezultati istraživanja spolnih razlika u preotimanju provedenoga na hrvatskom uzorku potvrđuju veću sklonost muškaraca preotimanju. Naime, čak 68% muškaraca i 42% žena izvještava da su barem nekada u životu pokušali privući osobu koja je već bila u vezi s nekim drugim. Potvrđeno je i da su muškarci skloniji preotimanju s ciljem ostvarenja kratkotrajnih seksualnih veza. S druge strane, iako su žene češće bile objektom preotimanja, njihovi pokušaji preotimanja muškaraca bili su značajno uspješniji (Grundler, Kardum i Hudek-Knežević, 2013). Ovi rezultati dosljedni su s prethodno navedenim rezultatima istraživanjima Schmitta i Bussa (2001), što potvrđuje postojanost spolnih razlika u preotimanju partnera.

1.4. Motivi preotimanja partnera

Prijašnja istraživanja nevjere kao potencijalni nedostatak često navode usko usmjeravanje na psihologiju preotete osobe, odnosno na želje i odluke za preljub, dok su istraživanja koja bi objasnila psihologiju onoga koji započinje, odnosno preotima, manjkava (Schmitt i Shackelford, 2003). Nerijetko su motivi za preljub potreba za seksualnom raznovrsnosti ili pak uzbuđenje koje ono donosi, osveta partneru, a ponekad i partnerova tolerancija na preljubništvo (Schmitt i Shackelford, 2003). Istraživanja spolnih razlika u motivima preotimanja navode da su pri preotimanju muškarci obično motivirani fizičkom ljepotom i seksualnom raznolikošću, dok žene obraćaju pozornost na resurse i prevlast mete kada preotimaju (Schmitt i Buss, 1996). Nadalje, muškarci uživaju u manjku odgovornosti i ulaganja kada su u vezi sa ženom koja je već u romantičnom partnerstvu s drugim muškarcem. S druge strane, žene nerijetko osjećaju krivnju pri želji za preotimanjem (Schmitt i Buss, 1996).

Motivacija za upuštanje u preotimanje tuđega partnera može se sagledati i u terminima procjene cijena i dobiti preotimanja pri čemu se očituju određene spolne razlike. Pokazalo se da muškarci više vrednuju izazov pri preotimanju tuđe partnerice kao dobit. Također, uspjeh smatraju ego-nagrađujućim više nego što to čine žene, ali samo kada je riječ o kratkotrajnim seksualnim aferama. Kada je riječ o preotimanju u svrhu ostvarenja dugoročnijega partnerstva, spolne razlike nisu evidentirane (Davies i sur., 2010). Nadalje, dokazano je da žene procjenjuju sramotu i mogući negativni ugled u društvu većom cijenom koju plaćaju za preotimanje nego muškarci (Davies i sur., 2010).

1.5. Specifične strategije i taktike preotimanja

Poznate su specifične strategije i taktike koje privlače osobe koje su već u vezi. Nuđenje seksualnoga pristupa i tjelesna ljepota najučinkovitije su taktike žena, dok je pokazivanje prevlasti i resursa vrlo učinkovita strategija muškaraca (Schmitt i Buss, 2001). Uspješnost navedenih strategija rezultat je toga što one odlično odgovaraju onome što muškarci i žene traže kod suprotnoga spola pri uparivanju. Istraživanja su pokazala da pri procjeni poželjnosti karakteristika partnera žene više vrednuju inteligenciju, stabilnost, savjesnost, visinu, obrazovanje, društvene vještine te političku i religijsku usklađenost. Muškarci pak privlačan tjelesni izgled procjenjuju poželjnijim nego što to čine žene (Furnham, 2009).

Poznato je i da ispitanici kao idealne partnere procjenjuju one koji posjeduju slične karakteristike ličnosti kao i oni sami. Efekt davanja prednosti sličnosti u karakteristikama ličnosti kod partnera pokazao se visokim kod svih crta ličnosti petofaktorskog modela (ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost i otvorenost), osim ugodnosti (Furnham, 2009). Nadalje, u istraživanju odrednica privlačnosti i sklonosti pri odabiru partnera ustanovljeno je da je ekstraverzija najpoželjnija karakteristika budućega partnera naspram neuroticizma, stupanja tjelesne forme te akademskog postignuća (Furnham i McClelland, 2015).

Kada je riječ o crtama ličnosti izvan petofaktorskog modela, kao najpoželjnije karakteristike partnera/ica navode se ljubaznost, razumijevanje i inteligencija (Buss, 1989). U drugom istraživanju lista poželjnih karakteristika partnera sadržavala je sljedeće karakteristike: dobro društvo, iskren/a, privržen/a, može se na njega/nju osloniti, inteligentan/na, ljubazan/na, pun/a razumijevanja, zanimljiv/a za razgovor i odan/a (Buss i Barnes, 1986).

Kao strategija preotimanja partnera nerijetko se navodi strategija napadanja suparnika. Ukazivanje na nedovoljno emocionalnoga ulaganja trenutnoga partnera može posebno pomoći muškarcu u namjeri preotimanja (Schmitt i Buss, 2001). Nadalje, verbalni komplimenti jedna su od češćih strategija preotimanja (Brown, Daniels, Lustgraaf i Sacco, 2014). Verbalne komplimente upućene njihovim partnerima žene smatraju vrlo ugrožavajućim, posebno kada je riječ o komplimentima fizičkom izgledu koji se interpretiraju kao želja za ostvarenjem seksualnoga kontakta. Udjeljivanje komplimenata smatra se još više prijetećim trenutnom romantičnom odnosu ako to čini prijatelj/ica (Brown, Daniels, Lustgraaf i Sacco, 2014).

Neki autori navode da su prijateljstva plodno tlo za uspješno preotimanje partnera jer preotimatelji imaju lakši pristup meti, imaju dijeljene interese s metom i nerijetko imaju informacije o tome kada je veza mete i njezina partnera najranjivija (Buss i sur., 2004). Da su prijateljstva suprotnih spolova jedna od strategija miješanja u romantičnu vezu, potvrđuju i nalazi da njihovo postojanje povećava procijenjenu preotimatelja da će pokušaj preotimanja biti uspješan (Brown i sur., 2014). Također, u slučaju prethodnoga prijateljstva, trajanje novonastale veze procjenjuje se dužim od godinu dana, a meta preotimanja vjernija novom partneru (Mogilski i Wade, 2013).

1.6. Ishodi preotimanja partnera

Kao što je već spomenuto, preotimanje tuđega partnera može rezultirati kratkotrajnom seksualnom vezom ili vezom dužega trajanja. Rezultati pokazuju da je kod 64% muškaraca i 54% žena ishod uspješnoga preotimanja dugoročna romantična veza (Schmitt i sur., 2004). Nerijetko se u pitanje dovodi kvaliteta romantičnoga odnosa nastaloga na temeljima preotimanja (Foster i sur., 2014). Postoji nekoliko razloga koji bi dali naslutiti da će pojedinci u takvim novonastalim vezama biti ranjiviji na određene probleme u vezi.

Pojedinci koji se upuštaju u ponašanja preotimanja često posjeduju određene karakteristike (nisku ugodnost, narcizam, izbjegavajuću privrženost, nerestriktivnu socioseksualnu orijentaciju) koje predviđaju probleme romantičnoga odnosa (Foster i sur., 2014). Moguće je da jedna ili više osobina preotimača čini sklonim razmišljanju i ponašanju koje će dovesti do disfunkcionalnosti u novonastaloj vezi. Istraživanje pokazuje da su pojedinci, čija je trenutna romantična veza ishod preotimanja, manje predani, manje zadovoljni i manje ulažu u trenutnu vezu. Također, više pozornosti pridaju mogućim alternativama pri tome ih procjenjujući kvalitetnijima, a sebe nevjernijima (Foster i sur., 2014). U objašnjenju ovih nalaza značajnom se pokazala individualna razlika socioseksualnosti. Visoke samoprocjene socioseksualnosti povezane su sa sklonosti upuštanja u ponašanja preotimanja, kao i s brojnim značajkama disfunkcioniranja u romantičnim vezama (Foster i sur., 2014).

Sukladno prethodnom, oni čije su trenutne romantične veze ishod preotimanja, procjenjuju niže zadovoljstvo u vezi, manje predanosti i povjerenja, visok stupanj ljubomore te viši stupanj potencijalne nevjere (Belu i O'Sullivan, 2018). Zanimljivo je i da mete preotimanja procjenjuju manje predanosti u trenutnoj vezi nego oni koji su ih preoteli (Belu i O'Sullivan, 2018). Rezultat toga može biti i činjenica da su oni čije se veze zasnivaju na

preotimanju skloniji bračnoj nevjeri u novonastalim vezama. Čak 53% osoba u takvim vezama izvještava o uključivanju u emocionalnu i/ili seksualnu nevjeru, što je trostruko više od onih koji su zasnovali veze bez preotimanja (16%). Moguće je da je u podlozi sklonost manjoj predanosti u vezi općenito. Isto to može objasniti i činjenicu da su mete preotimanja u prošlosti imali veze znatno kraćega trajanja od onih koji preotimaju (Belu i O'Sullivan, 2018).

1.7. Crte ličnosti petofaktorskog modela i različiti aspekti ponašanja preotimanja partnera

Identificiranje individualnih razlika povezanih s različitim ponašanjima preotimanja partnera važan je korak u razumijevanju uzroka i posljedica toga ponašanja (Kardum, Hudek-Knežević, Schmitt i Grundler, 2015). Na tragu toga, mali dio literature nastoji razjasniti efekt crta ličnosti na ponašanja preotimanja partnera. U tim istraživanjima najčešće su korištene značajke ličnosti petofaktorskog modela jer je on prepoznat kao dovoljno kvalitetan model crta ličnosti (McCrae i Costa, 1999).

1.7.1. Crte ličnosti petofaktorskog modela i kratkotrajne seksualne veze

Kratkotrajne seksualne veze vrsta su strategije uparivanja ljudi za koje je karakteristična relativno niska razina privrženosti. S druge strane, dugotrajne seksualne veze karakterizira visoka razina privrženosti (Buss i Schmitt, 1993).

Žene i muškarci ostvaruju kratkotrajne seksualne veze s raznim motivima. Na primjer, uključivanje u kratkotrajnu seksualnu vezu omogućava testiranje usklađenosti partnera u svrhu buduće dugotrajne veze (Jonason i Buss, 2012). Žene se ponekad koriste kratkotrajnim seksualnim vezama kako bi pristupile resursima muškarca, zanijele potomstvo ili promijenile partnera. Schmitt i Buss (2001) navode preotimanje partnera kao učinkovit način ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Rezultati istraživanja navode spolne razlike u sklonosti uključivanju u kratkotrajne seksualne veze. U metaanalizi (Oliver i Hyde, 1993) koja obuhvaća 177 empirijskih studija potvrđena je veća sklonost muškaraca kratkotrajnim seksualnim vezama nego žena. Muškarci ne samo da izvještavaju o većoj poželjnosti niskoobvezujućih seksualnih odnosa nego izvještavaju i o više namjera u poticanju kratkotrajne seksualne veze nego što to čine žene (Simpson i Gangestad, 1991). Navedeni rezultati u skladu su s pretpostavkama klasičnih teorija spolnih razlika u kratkotrajnom uparivanju. Npr. teorija socijalnih uloga navodi da su

navedene spolne razlike rezultat "dvostrukih standarda" (Oliver i Sedikides, 1992; Sprecher, McKinney i Orbuch, 1987). Tako je muškarčev seksualni promiskuitet nerijetko nagrađen kvalitetama moći i ugleda dok su žene češće kažnjene za uključivanje u kratkotrajne seksualne veze, osim ako su zaljubljene (Sprecher i sur., 1987). Nadalje, feminističke teorije navedene spolne razlike objašnjavaju procesom društvenoga učenja, društvenih uloga i seksualnih skriptova koji vode prema prevlasti muškaraca nad ženama (Pratto i Hegarty, 2000). S druge strane, neki teoretičari evolucijske psihologije navode da velike spolne razlike u sklonosti kratkotrajnom uparivanju vjerojatno ne postoje te su one rezultat pogrešnih statističkih obrada ili metodologija istraživanja (Miller i Fishkin, 1997).

Pretpostavlja se da je primjena kratkotrajnih strategija uparivanja (pa tako i kratkotrajnih seksualnih veza) olakšana određenim crtama ličnosti te da će određene crte ličnosti biti povezane sa strategijama i taktikama izbjegavanja obvezivanja (Jonason i Buss, 2012). Rezultati istraživanja navode negativnu povezanost ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti s nasilnim ponašanjima usmjerenim prema partneru. Ta se nasilna ponašanja smatraju jednom od strategija izbjegavanja obvezivanja koje rezultiraju kratkotrajnim seksualnim vezama s niskom razinom privrženosti i ulaganja (Jonason i Buss, 2012). Također, niska savjesnost povezana je s češćim korištenjem taktika izbjegavanja intimnosti i kontakta, a niska emocionalna stabilnost povezana je s čestim taktikama izbjegavanja intimnosti u romantičnim vezama (Jonason i Buss, 2012).

Osim niske ugodnosti i savjesnosti, podaci istraživanja na uzorku iz 46 nacionalnosti pokazuju je ekstraverzija dosljedno povezana s kratkotrajnim uparivanjem (Schmitt i Shackelford, 2003). Uz to, ekstravertiranije osobe sklonije su bračnoj nevjeri i seksualnom promiskuitetu od introverta (Buss i Shackelford, 1997). Još je Eysenck (1971,1976; prema Buss i Shackelford, 1997) navodio ekstraverziju trofaktorskog modela ličnosti kao središnju crtu u objašnjenju individualnih razlika u seksualnosti, pa i različitih oblika ponašanja preotimanja partnera. Na primjer, ekstraverti će vjerojatnije nego introverti pozitivnije vrednovati imanje više seksualnih partnera. Slično tome, ekstraverzija je povezana s dodatnim uparivanjem (engl. *extra-pair mating*), kao i s promiskuitetnim seksualnim ponašanjem (Buss i Shackelford, 1997).

Povezanost nekih crta ličnosti petofaktorskog modela i kratkotrajnih strategija uparivanja čini se još vjerodostojnijom ako se povuče paralela između njih i individualnih razlika izvan okvira petofaktorskog modela. Naime, interindividualna razlika *traženje uzbuđenja*, koja

odgovara niskoj ugodnosti i savjesnosti (Zuckerman, 1994) *Big five* modela ličnosti, pokazuje dosljedne povezanosti s kratkotrajnim uparivanjem. Osobe visoke na dimenziji traženja uzbuđenja sklonije su upuštanju u rizična ponašanja među kojima je i sklonost često promjeni seksualnoga partnera (Zuckerman, 1994). Također, osobama visokim na dimenziji traženja uzbuđenja za postizanje libida potrebno je više kortikalnoga uzbuđenja. Stoga se oni češće upuštaju u rizične seksualne odnose koji to uzbuđenje i omogućavaju (Schmitt i sur., 2004). Prema tome, čini se da potencijalno i ponašanja preotimanja partnera mogu predstavljati takvu vrstu rizičnoga ponašanja koja će potaknuti potrebno uzbuđenje.

Što se tiče ostalih crta ličnosti petofaktorskog modela, dobivene su povezanosti neuroticizma s češćim kratkotrajnim uparivanjem u nekim regijama i rjeđim kratkotrajnim uparivanjem u drugim regijama. Otvorenost također ne pokazuje dosljedne povezanosti (Schmitt i Shackelford, 2008).

1.7.2. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj preotimanja partnera

Oko 57% muškaraca i 35% žena izvještava da su nekada u životu pokušali preoteti tuđega partnera u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze (Schmitt i sur., 2004). Sklonost muškaraca preotimanju kako bi ostvarili kratkotrajne seksualne veze objašnjava se tako da, u svrhu reprodukcije što većega broja gena, muškarci nesvjesno teže kratkotrajnim seksualnim vezama. Takav tip partnerskog odnosa omogućava ulaganje malo resursa u ženu i potencijalno potomstvo, pogotovo ako brigu o njihovu potomstvu preuzme drugi muškarac, tj. aktualni partner preotete žene (Trivers, 1972). S druge strane, žene su sklonije preotimanju muškaraca koji pokazuju karakteristike "dobrih gena", kao što je fizička atraktivnost (Sunderany, Arnocky i Vaillancourt, 2013), kako bi s njima ostvarile potomstvo te se nakon toga nerijetko vraćaju dugoročnim partnerima čineći preljub (Schmitt i Buss, 2001).

Istraživanja dosljedno navode povezanost crta ličnosti petofaktorskog modela s pokušajima preotimanja tuđega romantičnog partnera kod oba spola. Poznato je da postoji pozitivna povezanost ekstraverzije s pokušajima preotimanja partnera. S druge strane, povezanost ugodnosti i savjesnosti s pokušajima preotimanja tuđega romantičnog partnera pokazuje negativan smjer kod oba spola (Kardum i sur., 2015; Schmitt i Buss, 2001; Schmitt i sur., 2004; Schmitt i Shackelford, 2008).

Pozitivan efekt ekstraverzije na preotimanje partnera kod oba spola neki autori smatraju pokazateljem važnosti društvenoga ponašanja (Kardum i sur., 2015). Ekstravertiranost pojedinca može djelovati kao predodređenost za ostvarenje mnogobrojnih društvenih kontakata koji šire tlo za upoznavanje potencijalnoga partnera (engl. *mating pool*), pa tako i povećavaju vjerojatnost prilika za preotimanje.

Nadalje, nedostatak empatije, niska ugodnost, niska savjesnost te nemoralnost olakšavaju upuštanje u pokušaj preotimanja tuđega partnera (Foster i sur., 2014). Jednaki rezultati u drugim istraživanjima pokazuju se prilično čvrstima s obzirom na vremenski kontekst i spol (Schmitt i Buss, 2001). Dakle, oni koji su dragi i na koje se drugi ljudi mogu osloniti vrlo vjerojatno neće pokušati pristupiti nekome tko je već u romantičnoj vezi s ciljem ostvarenja kratkotrajnijeg ili dugotrajnijeg romantičnog odnosa. S druge strane, visoko ekstravertirani, promiskuitetni, nisko ugodni pojedinci vjerojatnije će pokušati preoteti nečijeg partnera (Kardum, Hudek-Knežević i Mehić, 2018).

Pokušaji preotimanja tuđega romantičnog partnera kako bi se ostvario novi romantični savez moguće je predvidjeti razinama neuroticizma (Buss i Shackelford, 1997; Schmitt i Buss, 2001), no objašnjenje u podlozi te povezanosti nije razjašnjeno.

1.7.3. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uspješnost u preotimanju partnera

Uspješni preotimatelji tuđih romantičnih partnera ostvaruju visoke rezultate na mjerama određenih crta ličnosti (Schmitt i Buss, 2001). Istraživanja pokazuju da su uspješni preotimatelji tuđih romantičnih partnera obično osobe visoke na dimenziji ekstraverzije i otvorenosti (Kardum i sur., 2015). Sukladno tome, pozitivnu povezanost otvorenosti, uz seksualnu privlačnost i nižu ekskluzivnost u vezi s uspjehom u preotimanju, navode i prva istraživanja u ovom području (Schmitt i Buss, 2001).

Uspješnost u preotimanju onih koji su visoki na crti ekstraverzije objašnjava se time da je ekstraverzija otprije poznata kao poželjna crta ličnosti romantičnog partnera. Pozitivna evaluacija visoke razine ekstraverzije pojedincima će biti od koristi i činit će ih poželjnijima u kontekstu partnerstva (Figueredo, Sefcek i Jones, 2006). Također, ekstraverzija se smatra "najvidljivijom" crtom koja se očituje u društvenom ponašanju (Borkenau i Liebler, 1995) te je kao takva važna informacija na kojoj će se temeljiti procjene drugih ljudi. Upravo zbog toga ona ima važnu ulogu u izgledima uspješnoga preotimanja. Prema tome, visoka

ekstraverzija i otvorenost, koje su međusobno povezane, mogu signalizirati kvalitetu potencijalnih partnera te ih činiti uspješnim preotimačima (Kardum i sur., 2015). Uz ekstraverziju, ugodnost je negativno povezana s uspjehom u preotimanju u slučaju muškaraca i žena (Kardum i sur., 2015).

Potencijalni biološki mehanizam u podlozi pozitivne povezanosti ekstraverzije i uspješnosti preotimanja kod muškaraca je razina hormona kortizola. Visoke razine kortizola povezane su s uspješnim preotimanjem kod muškaraca te se njegove razine smanjuju kada muškarac ostvari dugotrajnu romantičnu vezu sa ženom (Burnham, 2003; prema Sunderany i sur., 2013).

1.7.4. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uloga žrtve preotimanja partnera

Pokazalo se da je iskustvo uloge žrtve preotimanja najmanje predvidljiv čimbenik ponašanja preotimanja partnera (Kardum, Hudek-Knežević i Mehić, 2018).

Niska ugodnost i savjesnost značajno je predviđala status žrtve preotimanja partnera, dok su povezanosti uloge žrtve s niskom ekstraverzijom i niskom savjesnošću bila blizu granice značajnosti (Schmitt i Buss, 2001).

Novije, pokazalo se da, iako postoje pozitivne povezanosti iskustva žrtve preotimanja partnera s ekstraverzijom i negativne s ugodnosti samo narcizam može pozitivno predvidjeti iskustvo žrtve preotimanja kod žena. S druge strane, kompozit tamne trijade može pozitivno predvidjeti iskustvo žrtve preotimanja kod žena i muškaraca (Kardum i sur., 2015). Sve navedeno crte ličnosti petofaktorskog modela čini manje relevantnima u objašnjenju uloge žrtve preotimanja partnera.

1.7.5. Crte ličnosti petofaktorskog modela i uloga mete preotimanja partnera

Osobe koje drugi pokušavaju preoteti opisuju se kao visoko ekstravertirane, visoko otvorene ka iskustvima, tjelesno privlačne, sklone nevjeri u vezama te nježne i sklone pružanju ljubavi (Schmitt i Buss, 2001). Čini se da kombinacija ekstraverzije i otvorenosti čini takve osobe visoko socijabilnima i otvorenima za nove ideje što rezultira većom vjerojatnosti prihvaćanja odnosa s potencijalnim preotimateljima (Schmitt i Buss, 2001).

Nadalje, oni koji su niski na dimenzijama ugodnosti, savjesnosti, a visoki na neuroticizmu skloniji su prepustiti se preotimanju, odnosno biti uspješno preoteti (Schmitt i Buss, 2001). S druge strane, čini se da povezanost savjesnosti ne pokazuje dosljednu povezanost s iskustvom mete preotimanja kod muškaraca i žena s obzirom da neka istraživanja navode negativnu (Schmitt i Shackelford, 2008), a neka pozitivnu povezanost (Kardum i sur., 2015).

1.8. Aktorski i partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte ponašanja preotimanja partnera

Unatoč određenom broju istraživanja, nerijetko se navodi da su interindividualne razlike povezane s ponašanjima preotimanja partnera relativno slabo poznate (Grundler, Kardum, Hudek-Knežević, 2013). Navedena istraživanja opisuju ličnost osoba koje preotimaju, no proces preotimanja partnera nije proces koji obuhvaća samo jednu osobu nego još najmanje dvije osobe – metu preotimanja i trenutnoga partnera mete (Schmitt i Shackelford, 2003). S obzirom na to da se romantična veza sastoji od dvaju partnera, oni oboje u romantični odnos "donose" svoje karakteristike ličnosti i životne strategije (Neyer i Voigt, 2004).

Moguće je da određene karakteristike ličnosti ispitanika imaju učinak na to kakva će biti ispitanikova iskustva s različitim čimbenicima preotimanja, tzv. aktorski efekt. Uz to, moguć je i učinak karakteristika ličnosti ispitanikova partnera na ispitanikova iskustva s različitim čimbenicima preotimanja, tzv. partnerski efekt. Upravo ispitivanju ovih dijadnih efekata teže novija istraživanja psihologije ličnosti (Robins, Caspi i Moffitt, 2000). Primjenom APIM modela u kontekstu romantičnoga partnerstva moguće je ispitati kako su individualne razlike povezane s ishodima u odnosima te vidjeti imaju li individualne karakteristike interpersonalne posljedice (Kenny, Kashy i Cook, 2006).

Stoga je cilj ovoga istraživanja ispitati aktorske i partnerske efekte crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte preotimanja partnera u svrhu ostvarenja kratkoročnih seksualnih odnosa.

2. PROBLEM RADA I HIPOTEZE

2.1. Problem rada

Problem ovoga istraživanja je ispitati aktorske i partnerske efekte crta ličnosti petofaktorskog modela (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam, otvorenost) na različite aspekte preotimanja partnera (pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, pokušaj preotimanja partnera, potencijalnu uspješnost preotimanja partnera, bivanje žrtvom preotimanja partnera, bivanje metom preotimanja partnera).

2.2.1. Aktorski efekti

- Očekuje se statistički značajan negativni aktorski efekt ugodnosti i savjesnosti na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze i kod muškaraca i kod žena. Muškarci i žene koji se procjenjuju izrazito ugodnima i/ili savjesnima izvještavat će o manje pokušaja ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.
- Očekuje se statistički značajan pozitivni aktorski efekt ekstraverzije i neuroticizma te statistički značajan negativni aktorski efekt ugodnosti i savjesnosti muškaraca i žena na pokušaj preotimanja partnera. Muškarci i žene visoki na dimenziji ekstraverzije i/ili visoki na dimenziji neuroticizma izvještavat će o više pokušaja preotimanja tuđega romantičnog partnera/ice u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. S druge strane, ugodniji i/ili savjesniji muškarci i žene izvještavat će o manje pokušaja preotimanja tuđega partnera/ice.
- Očekuje se statistički značajan pozitivni aktorski efekt ekstraverzije i otvorenosti žena i muškaraca na procjenu potencijalne uspješnosti u preotimanju. Ekstravertiraniji i/ili otvoreniji muškarci i žene procjenjivat će veći uspjeh ako pokušaju preoteti nečijega romantičnog partnera/icu u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.
- Očekuje se statistički značajan negativni aktorski efekt ugodnosti i savjesnosti na bivanje žrtvom preotimanja kod muškaraca i žena. Visoko ugodni i/ili visoko savjesni muškarci i žene izvještavat će o manje slučajeva pokušaja preotimanja njihova trenutnog romantičnog partnera/ice.

- Očekuje se statistički značajan pozitivni aktorski efekt ekstraverzije i otvorenosti na bivanje metom preotimanja partnera kod muškaraca i žena. Muškarci i žene koji se procjenjuju visoko ekstravertiranima i/ili visoko otvorenima izvještavat će o više pokušaja da ih netko preotme trenutnom romantičnom partneru/ici.

2.2.2. Partnerski efekti

- Očekuje se statistički značajan pozitivni partnerski efekt ekstraverzije i/ili neuroticizma na iskustva uloge žrtve preotimanja kod muškaraca i žena. Partneri/ice osoba koje daju više procjene na dimenziji ekstraverzije i/ili neuroticizma izvještavat će o više slučajeva kada su bili/le žrtve preotimanja.
- Očekuje se statistički značajan pozitivni partnerski efekt otvorenosti bivanje žrtvom preotimanja kod muškaraca i žena. Partneri/ice osoba viših na dimenziji otvorenosti izvještavat će o više pokušaja treće strane da preotmu njihovog romantičnog partnera/icu.

3. METODA

3.1. Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 187 heteroseksualnih parova koji su u vezi ili braku najmanje godinu dana. Parovi su prikupljeni metodom snježne grude. Raspon dobi ispitanika i ispitanica kreće se od 17 do 35 godina. Prosječna je dob muškaraca 24,91 (SD = 3,62) godina, a žena 23 godine (SD = 3,29). Od ukupnoga broja muških ispitanika 62,4% ih je zaposleno puno radno vrijeme, 27,4% su učenici, studenti ili stažisti, 7,5% ih je zaposleno na dio radnoga vremena, 1,6% u mirovanju i 1,1% je nezaposleno. Što se tiče ispitanica, 55,6% njih se izjašnjavaju kao učenice, studentice ili stažistice, 28,9% njih je zaposleno puno radno vrijeme, 7% je zaposleno dio radnoga vremena, 4,3% nezaposleno, 3,7% u mirovanju i 0,5% su kućanice. Što se tiče obrazovanja, 67,4% muškaraca i 60,4% žena steklo je srednjoškolsko obrazovanje, 2,1% muškaraca i 1,6% žena ima završen samo osnovni stupanj obrazovanja, 3,7% muškaraca i 1,1% žena ima završenu višu školu, 16% muškaraca i 19,8% žena ima završen preddiplomski studij, 10,2% muškaraca i 16% žena ima završen diplomski studij, a 0,5% muškaraca i 1,1% žena ima završen poslijediplomski studij. Većina parova (84,5%) nije u braku. Većina ispitanika (62,6%) ne živi sa svojim partnerom, a ostatak (36,9%) živi sa svojim partnerom u prosjeku 32,24 mjeseca (SD = 29,96). Što se tiče trajanja romantičnoga odnosa, parovi su u prosjeku u vezi 54 mjeseca (SD = 35,51), a u braku prosječno 32,35 mjeseci (SD = 30,81). Većina ispitanika (89,3%) navodi da nema djecu, 7,5% ima jedno dijete, a 3,2% dvoje djece.

3.2. Mjerni instrumenti

3.2.1. Petofaktorski upitnik ličnosti BFI

Za mjerenje dimenzija petofaktorskog modela ličnosti korištena je prilagođena i prevedena na hrvatski jezik (Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006) verzija BFI upitnika ličnosti (*Big Five Inventory*; Benet-Martinez i John, 1998). Upitnik se sastoji od 44 čestice u obliku kratkih fraza koje se odnose na svaku od pet dimenzija ličnosti (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost). Primjeri čestice upitnika su sljedeći: „Sebe vidim kao osobu koja je društvena i voli izlaziti“ za ekstraverziju; „Sebe vidim kao osobu koja je nesebična i voli pomagati“ za ugodnost; „Sebe vidim kao osobu na koju se može osloniti“ za savjesnost; „Sebe vidim kao osobu koja puno brine“ za neuroticizam i „Sebe vidim kao osobu koja je znatiželjna oko mnogih stvari“ za otvorenost. Odgovori se daju na

ljestvici samoprocjene od jedan ("uopće se ne slažem") do pet ("u potpunosti se slažem"). Ukupne vrijednosti za svaku ljestvicu jednake su zbroju procjena na česticama koje sadrži pojedini čimbenik. Uz jednostavnost, prednosti ovoga upitnika su i zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike te to što se on dobro sadržajno obuhvaća svih pet crta ličnosti (John, Donahue i Kentle, 1991; Kardum, Gračanin i Hudek-Knežević, 2006).

U istraživanju s ciljem psihometrijske validacije ovoga upitnika, na uzorku ispitanika koji pripadaju zapadnim kulturama (uzorak kanadskih i američkih ispitanika), dobivena je zadovoljavajuća unutarnja valjanost svake od pet subskala. Cronbach alfa koeficijent u prosjeku je viši od .80, a test-retest pouzdanosti u razdoblju od tri mjeseca kreću se od .80 do .90, prosječno .85. Također, dobivena je i zadovoljavajuća konvergentna valjanost (Benet-Martinez i John, 1998).

Konfirmatornom faktorskom analizom potvrđena je prikladnost petofaktorske strukture na hrvatskom uzorku (Kardum i sur., 2006). Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti u tom istraživanju za ekstraverziju iznosi .77, .72 za ugodnost, .82 za savjesnost, .81 za neuroticizam te .83 za otvorenost.

U ovom istraživanju pouzdanost tipa unutarnje valjanosti (Cronbach alfa) iznosi .76 za ekstraverziju, .74 za ugodnost, .81 za savjesnost, .80 za neuroticizam te .45 za otvorenost u muškom uzorku. Kada je riječ o ženskim ispitanicama, pouzdanost iznosi .76 za ekstraverziju, .72 za ugodnost, .84 za savjesnost, .84 za neuroticizam te .83 za otvorenost.

3.2.2. Upitnik romantične privlačnosti URP

Za mjerenje ponašanja preotimanja partnera korištena je prilagođena verzija Upitnika romantične privlačnosti (Anonymous Romantic Attraction Survey – ARAS) autora Schmitta i Bussa (2001), prevedena na hrvatski jezik (Grundler, Kardum i Kudek-Knežević, 2013). Upitnik se sastoji od deset čestica u obliku pitanja koja se odnose na ispitanikovo iskustvo u preotimanju partnera u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, isključivo u vremenskom razdoblju njihove aktualne romantične veze (postoji i verzija upitnika za dugotrajne veze, ali ovaj je rad orijentiran na kratkotrajne veze).

Čestice razlikuju nekoliko mogućih područja preotimanja partnera. Prvih pet čestica ispituju učestalost pokušaja preotimanja partnera drugoj osobi (jedna od čestica glasi: "Jeste li ikada pokušali privući nekoga da biste ostvarili kratkotrajnu seksualnu vezu?"), učestalost bivanja „žrtve“ preotimanja partnera (npr. čestica "Dok ste bili u ljubavnoj vezi, je li ikada itko pokušao odvući Vašega partnera s namjerom da s njim ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu?"), učestalost bivanja mete preotimanja (npr. čestica "Kada ste bili u ljubavnoj vezi, je li Vas ikada itko pokušao odvući od Vašega ljubavnog partnera s namjerom da s Vama ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu?"), uspješnost u preotimanju tuđega partnera (npr. čestica "Ako ste ikada pokušali privući nekoga tko je već bio u ljubavnoj vezi s nekim drugim, s namjerom da s njim ostvarite kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko ste u tome bili uspješni?"), uspješnost tuđega preotimanja (npr. čestica "Ako je netko pokušao odvući Vašega partnera s namjerom da s njim ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko je u tome bio uspješan?") te uspješnost bivanja preotetim (npr. čestica "Ako Vas je netko pokušao privući kao partnera za kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko je u tome bio uspješan?"). Pitanja koja se odnose na to koliko je netko bio uspješan u preotimanju ne trebaju se odgovoriti ako ispitanik nema takvih iskustava. Ispitanici odgovore iskazuju na 7-stupanjskoj frekvencijskoj skali koja se kreće od jedan (nikad ili potpuno neuspješan) do sedam (uvijek ili vrlo uspješan) (Schmitt i Buss, 2001).

3.3. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u skupinama u prostorijama Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci pod nadzorom četiriju studenta psihologije koji uvježbano slijede protokol ispitivanja. Iznimno, u nekim slučajevima ispitivači su ispitivanje proveli individualno u domovima ispitanika. Na početku samoga istraživanja ispitanicima je dana usmena uputa. S ciljem dobivanja što iskrenijih odgovora zajamčena je anonimnost njihovih odgovora i to da će se podaci obrađivati isključivo na grupnoj razini. Također, s obzirom na to da su u istraživanju sudjelovali romantični partneri, osiguralo se da njihovo međusobno sudjelovanje u istraživanju ni na koji način ne utječe na odgovore njihovih partnera tako da su oni smješteni na sigurnoj udaljenosti u prostoriji. Ispitanici su zatim odgovarali na pitanja u nizu upitnika tipa papir-olovka. Na početku su to bila pitanja u svrhu prikupljanja demografskih podataka o uzorku, a zatim je slijedio niz od nekoliko upitnika u kojima su ispitanici procjenjivali vlastite karakteristike. Ispunjavanje upitnika nije bilo vremenski ograničeno, a cjelokupno ispitivanje trajalo u prosjeku 30 minuta. U svrhu ovoga diplomskog rada analizirani su samo podaci prikupljeni prilagođenim i prevedenim verzijama Upitnika romantične privlačnosti (Anonymus Romantic Attraction Survey – ARAS, Schmitt i Buss, 2001) te Petofaktorskog upitnika ličnosti (BFI; Big Five Inventory; Benet-Martinez i John, 1998).

3.4. Statističke analize

Provedena je korelacijska analiza prikupljenih podataka, a u svrhu analize aktorskog i partnerskog efekta korišten je APIM model – model dijadnih odnosa. Taj model integrira konceptualni pogled na međuzavisnost dviju osoba u bilo kojem odnosu s prikladnim statističkim tehnikama za njezino mjerenje i testiranje na temelju analize partnerskih i aktorskih efekata (Kenny i sur., 2006). APIM analitički je model koji se sve češće predlaže u istraživanjima bliskih veza, malih grupa, bračnih terapija ili dijadnih odnosa općenito s obzirom na to da je dizajniran da provjerava međuzavisnost u kontekstu interpersonalnih veza (Cook i Kenny, 2005). Navedena međuzavisnost temelji se na pretpostavci da emocija, spoznaja ili ponašanje jedne osobe utječe na emociju, spoznaju ili ponašanje njezina partnera (Rusbult i van Lange, 2003). Generalno, aktorski efekt može se definirati kao efekt karakteristika ispitanika na njegove ishode, odnosno vrijednosti zavisne varijable, a partnerski efekti kao efekti ispitanikovih karakteristika na vrijednosti u zavisnoj varijabli druge osobe, tj. njegova/njezina partnera/ice (Cook i Kenny, 2005).

Konkretnije, APIM analizom testirani su efekti crta ličnosti petofaktorskog modela muškarca/žene na njegova/njezina vlastita ponašanja vezana uz preotimanje (aktorski efekti). Također, testirani su i efekti crta ličnosti njegove partnerice/njezina partnera na aktorova ponašanja vezana uz preotimanje (partnerski efekt).

Dodatna prednost ovoga modela je ta što kontrolira povezanosti između nezavisnih varijabli, kao i povezanosti između preostalih varijabli. To znači da su aktorski efekti procijenjeni uz kontrolu partnerskih efekata i obrnuto. Otkrivanje preostali doprinosa u objašnjenju varijance zavisne varijable nezavisnom varijablom i nakon kontrole aktorskog efekta omogućavaju otkrivanje izvora međuzavisnosti zbog nekih drugih utjecaja (Cook i Kenny, 2005).

Kenny i Ledermann (2010) navode opće uzorke APIM dijadnih obrazaca koje nazivaju samo aktorski, samo partnerski, obrazac para i kontrastni obrazac. O samo aktorskom obrascu riječ je kada je aktorski efekt prisutan, ali je partnerski efekt jednak nuli. Obrnuto vrijedi za samo partnerski obrazac. Obrazac para prisutan je ako su aktorski i partnerski efekti jednaki po veličini i smjeru. U tom slučaju crte ličnosti jedne osobe i crte ličnosti njezina partnera imaju podjednak efekt na aspekte ponašanja preotimanja partnera te osobe. Nadalje, kontrastni obrazac prisutan je ako su aktorski i partnerski efekti jednaki po veličini, ali suprotnih predznaka (Kenny i Ledermann, 2010).

Najvjerodostojniji uzorak navedenih dijadnih obrazaca moguće je odrediti pomoću parametra k koji je omjer partnerskog i aktorskog efekta. Mogući raspon ovoga omjera kreće se od minus do plus beskonačno, a određene vrijednosti definiraju navedene uzorke dijadnih obrazaca (Kenny i Ledermann, 2010). Ako je prisutan obrazac para k , vrijednost je oko 1; ako je riječ o kontrastnom obrascu k , iznosi oko -1 te ako postoji samo aktorski obrazac, parametar k bit će vrijednosti oko nule. Ako je k bilo koji decimalni broj, npr. 0,5, sukladno definiciji k parametra zaključujemo da je aktorski efekt dva puta veći od partnerskog (Kenny i Ledermann, 2010).

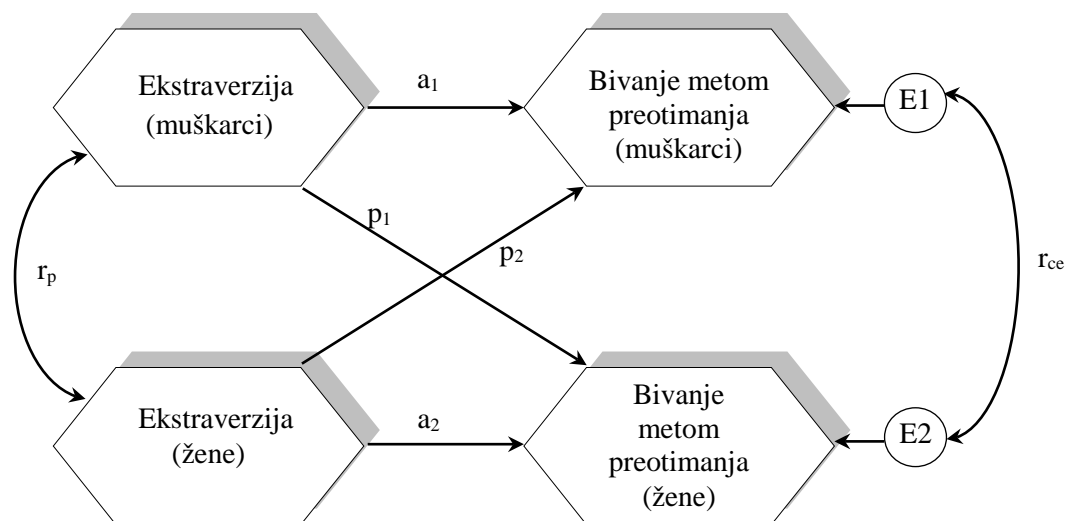
Nadalje, u okviru APIM modela članovi dijade mogu biti različiti, tj. odvojivi (eng. *distinguishable*) i neodvojivi (engl. *indistinguishable*) (Kenny i sur., 2006). Članovi neodvojivih dijada ne mogu se razlikovati na temelju nekoga posebnog parametra. Primjer takvih dijada su istospolni romantični partneri ili jednojajčani blizanci. Da bi članovi dijade bili odvojivi, trebaju biti zadovoljena dva uvjeta. Moraju se razlikovati na nekoj dihotomnoj varijabli i ta dihotomna varijabla mora biti izvor neke empirijske razlike. U većini je slučajeva

olakšavajuća okolnost različitost, tj. odvojivost članova dijade, jer omogućava njihovu usporedbu (Kenny i Ledermann, 2010).

Također, važno je naglasiti da zbog maloga broja odgovora na pojedine čestice Upitnika romantične privlačnosti podaci prikupljeni tim česticama nisu analizirani. Riječ je o sljedećim česticama: "Ako ste ikada pokušali privući nekoga tko je već bio u ljubavnoj vezi s nekim drugim, s namjerom da s njim ostvarite kratku seksualnu vezu, koliko ste u tome bili uspješni (ako nikada niste pokušali, ne odgovarajte na pitanje)?"; "Da je netko pokušao odvući Vašega sadašnjeg ljubavnog partnera s namjerom da s njim ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko bi bio uspješan?"; "Ako je netko pokušao odvući Vašega partnera s namjerom da s njim ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko je u tome bio uspješan (ako nikada nitko nije pokušao, ne odgovarajte na pitanje)?"; "Da Vas netko pokušava privući kao partnera za kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko bi u tome bio uspješan?" i "Ako Vas je netko pokušao privući kao partnera za kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko je u tome bio uspješan (ako nikada nitko nije pokušao, ne odgovarajte na pitanje)?". Naime, na neke od njih nije bilo potrebno odgovoriti ako ispitanik nije imao takvo iskustvo. Nadalje, podaci prikupljeni preostalim dvjema česticama upućuju na to da među ispitanicima nije bilo razlike u iskustvu koje su one obuhvaćale. Preostale čestice Upitnika romantične privlačnosti korištene su kao pokazatelji različitih aspekata ponašanja preotimanja partnera. Riječ je o sljedećim česticama: "Jeste li ikada pokušali privući nekoga da biste ostvarili kratkotrajnu seksualnu vezu?" kao pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze; "Jeste li ikada pokušali privući nekoga tko je tada već bio u ljubavnoj vezi s nekim drugim da biste s njim ostvarili kratkotrajnu seksualnu vezu?" kao pokazatelj pokušaja preotimanja tuđega partnera; "Da ste pokušali privući nekoga tko je već u ljubavnoj vezi s nekim drugim s namjerom da s njim ostvarite kratkotrajnu seksualnu vezu, koliko biste u tome bili uspješni" kao procjena potencijalne uspješnosti u preotimanju tuđeg partnera; "Dok ste bili u ljubavnoj vezi, je li ikada itko pokušao odvući Vašega partnera s namjerom da s njim ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu?" kao bivanje žrtvom preotimanja partnera te "Kada ste bili u ljubavnoj vezi, je li Vas ikada itko pokušao odvući od Vašega ljubavnog partnera s namjerom da s Vama ostvari kratkotrajnu seksualnu vezu?" kao bivanje metom preotimanja partnera.

Slika 1. prikazuje ilustraciju APIM modela za crtu ekstraverzije. Isti modeli testirani su i za preostale četiri crte ličnosti petofaktorskog modela – ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost. Također, testirani su i modeli za svaki od pet aspekata ponašanja preotimanja partnera – pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, pokušaj preotimanja tuđega partnera, uspješnost u preotimanju tuđega partnera, bivanje žrtvom preotimanja partnera i bivanje metom preotimanja partnera.

Slika 1. APIM model međuzavisnosti ekstraverzije na bivanje metom preotimanja

Legenda: r_p – korelacija između prediktorske varijable žena i prediktorske varijable muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijske varijable žena i kriterijske varijable muškaraca; a_1 – aktorski efekt ekstraverzije na bivanje metom preotimanja kod muškaraca; a_2 – aktorski efekt ekstraverzije na bivanje metom preotimanja kod žena; p_1 – partnerski efekt ekstraverzije muškaraca na bivanje metom preotimanja kod žena; p_2 – partnerski efekt ekstraverzije žena na bivanje metom preotimanja kod muškaraca; E1 – pogreška kriterijske varijable muškaraca, E2 – pogreška kriterijske varijable žena

4. REZULTATI

U svrhu ispitivanja aktorskih i partnerskih efekata crta ličnosti petofaktorskog modela na pet aspekata ponašanja preotimanja partnera provedena je statistička obrada podataka pomoću programa APIM_SEM (Stas, Kenny, Mayer i Loeys, 2018).

Prvo su izračunati t-testovi za zavisne uzorke kako bi se provjerilo razlikuju li se muškarci i žene na varijablama crta ličnosti petofaktorskog modela i različitim ponašanjima preotimanja partnera. Rezultati testirane statističke značajnosti razlike u aritmetičkim sredinama crta ličnosti i ponašanja preotimanja muškaraca i žena prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Rezultati t-testa za zavisne uzroke i deskriptivni podaci crta ličnosti petofaktorskog modela i pet ponašanja preotimanja partnera po spolu

		Spol		t	df	d
		Muškarci	Žene			
Pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze	M	1.87	1.40	4.14**	186	0.30
	SD	1.33	0.93			
Pokušaj preotimanja partnera	M	1.52	1.19	4.25**	186	0.31
	SD	1.13	0.59			
Bivanje žrtvom preotimanja	M	2.19	1.87	2.59**	186	0.19
	SD	1.53	1.22			
Bivanje metom preotimanja	M	2.05	2.41	-2.97**	186	0.22
	SD	1.31	1.45			
Neuroticizam	M	17.03	23.48	-4.52***	39	0.71
	SD	5.66	8.05			

Legenda: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; t – vrijednost t-testa za zavisne uzorke; df – stupnjevi slobode; d – veličina efekta (Cohenov d)

* p < .05; ** p < .01; *** p < .001

Dobiveni rezultati upućuju na spolne razlike u pokušaju ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, pokušaju preotimanja partnera, bivanju žrtvom preotimanja te bivanju metom preotimanja partnera. Muškarci su češće pokušali ostvariti kratkotrajnu seksualnu vezu nego što su to činile žene. Također, muškarci su češće pokušali preoteti tuđu romantičnu partnericu ali i češće bili žrtve preotimanja. S druge strane, žene su češće bile mete preotimanja partnera.

Kada se radi o crtama ličnosti, žene i muškarci se značajno razlikuju samo u samoprocjenama neuroticizma pri čemu žene daju značajno više procjene vlastita neuroticizma nego muškarci.

U nastavku slijedi prikaz deskriptivne statistike za varijable crta ličnosti petofaktorskog modela te različite aspekte ponašanja preotimanja partnera (pokušaj preotimanja tuđega partnera, potencijalna uspješnost preotimanja, bivanje žrtvom preotimanja te bivanje metom preotimanja) za muškarce i žene, kao i povezanosti među njima (Tablica 2.).

Tablica 2. Deskriptivna statistika za samoprocjene crta ličnosti petofaktorskog modela i različite aspekte ponašanja preotimanja partnera za muškarce i žene te povezanosti među njima

Varijabla	Žene										Muškarci									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
Žene																				
1.E	-																			
2.U	.44*	-																		
3.S	.48*	.17	-																	
4.N	-.43*	-.65**	-.46*	-																
5.O	.22	.19	-.15	-.16	-															
6.URP1	.23	-.17	-.13	-.18	.07	-														
7.URP2	.18	-.17	-.04	-.18	.19	.64**	-													
8.URP3	.14	-.13	-.25*	-.20	.35**	.31**	.33**	-												
9.URP5	-.01	-.27*	-.06	-.01	.03	.19**	.13	.30**	-											
10.URP8	.31*	-.17	-.27*	-.02	.23*	.32**	.26**	.53**	.47**	-										
Muškarci																				
11.E	.15	.14	-.03	.02	-.25	.02	.13	.14	.16	.17	-									
12.U	.11	.35	-.08	-.14	-.07	-.19	-.19	.03	-.15	-.29*	.21	-								
13.S	-.01	.09	.24	-.14	-.05	-.08	-.04	-.04	.01	-.13	.36	.36	-							
14.N	-.10	-.07	-.20	.17	.30	.17	.02	.05	.24*	.24*	-.13	-.42**	-.43**	-						
15.O	.29	.24	.32	-.12	.02	.15	.11	.05	.07	-.03	.43**	-.05	.24	-.12	-					
16.URP1	-.15	-.17	.07	.02	-.05	.09	.19**	.13	.23**	.21**	.10	-.26*	-.26*	.20*	-.01	-				
17.URP2	-.05	-.20	-.19	.00	.04	.24**	.31**	.21**	.26**	.28**	.03	-.27*	-.30*	.27**	.01	.75**	-			
18.URP3	-.02	-.12	-.01	-.11	.17	.07	.08	.32**	.30**	.25**	.19	-.29*	.10	.09	.11	.25**	.31**	-		
19.URP5	-.09	-.17	.00	-.10	.06	.07	.11	.37**	.29**	.39**	.00	-.25	-.09	.21*	-.03	.34**	.34**	.37**	-	
20.URP8	.07	.18	-.00	-.07	.09	.14	.13	.23**	.33**	.29**	.11	-.39**	-.04	.28**	.02	.34**	.36**	.51**	.49**	-
M	30.81	33.88	34.38	17.06	34.17	1.40	1.19	2.73	1.87	2.41	30.80	33.88	34.38	17.06	34.17	1.87	1.53	2.56	2.19	2.05
SD	5.42	6.53	6.94	5.30	4.64	0.93	0.59	1.84	1.22	1.45	5.42	6.52	6.94	5.30	4.64	1.33	1.13	1.84	1.53	1.31

Legenda: E – ekstraverzija; U – ugodnost, S – savjesnost, N – neuroticizam, O – otvorenost; URP1 – pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze; URP2 – pokušaj preotimanja tuđeg partnera; URP3 – potencijalna uspješnost preotimanja; URP5 – bivanje žrtvom preotimanja; URP8 – bivanje metom preotimanja; M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * p < .05; ** p < .01

U Tablici 2. Vidljivo je da korelacije između crta ličnosti žena i crta ličnosti muškaraca nisu statistički značajne što upućuje na nepostojanje uparivanja po sličnosti u osobinama ličnosti. S druge strane postoje pozitivne statistički značajne korelacije između istovrsnih ponašanja preotimanja muškaraca i ponašanja preotimanja žena. Visina korelacija između istovrsnih ponašanja preotimanja muškaraca i žena je ujednačena po visini s prosjekom oko .30. Muškarci i žene značajno ne koreliraju jedino u pokušaju ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Što se tiče korelacija između različitih ponašanja preotimanja partnera, kod žena su najviše povezani pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze i pokušaj preotimanja tuđega partnera, a najmanje pokušaj ostvarenja seksualne veze i iskustvo žrtve preotimanja partnera. Kod muškaraca najveći raspon značajnih korelacija pokazuje pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, i to od najviše povezanosti s pokušajem preotimanja tuđe partnerice do najmanje s uspjehom u preotimanju tuđe partnerice.

Od ponašanja preotimanja muškaraca i žena najniže su povezani status mete preotimanja žena i pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze muškaraca, a najviše status mete preotimanja žena i status žrtve preotimanja muškaraca.

Nadalje, postoje statistički značajne korelacije između različitih crta ličnosti i ponašanja preotimanja kod žena te se one kreću u rasponu od -.23 ($p < .05$) između otvorenosti i bivanja metom preotimanja do .35 ($p < .01$) između otvorenosti i uspjeha u preotimanju tuđega partnera. Iskustvo žrtve preotimanja žena najmanje je povezano sa svim crtama ličnosti žena pri čemu je prosječna povezanost 0,08. Kod muškaraca je raspon značajnih povezanosti crta ličnosti petofaktorskog modela i različitih ponašanja preotimanja partnera od -.20 ($p < .05$) između neuroticizma i pokušaja ostvarenja kratkotrajne seksualne veze do -.39 ($p < .01$) između ugodnosti i bivanja metom preotimanja partnera.

Dobivene su i statistički značajne niske do umjerene povezanosti između crta ličnosti muškaraca i ponašanja preotimanja partnera kod žena. Najviše su povezani iskustvo mete preotimanja žena i ugodnost muškaraca. S druge strane, povezanosti između crta ličnosti žena i ponašanja preotimanja muškaraca nisu statistički značajne.

Slijedi prikaz rezultata dobivenih APIM analizom. Provjereno je predviđaju li samoprocjene crta ličnosti petofaktorskog modela različite aspekte ponašanja preotimanja partnera kod oba partnera, odnosno aktorski i partnerski efekti nezavisnih na zavisne varijable članova dijada.

Kako bi se utvrdilo razlikuju li se članovi dijada na temelju neke dihotomne varijable, u ovom slučaju varijable spol, izračunati su hi-kvadrat testovi. Ako postoje značajne razlike u aritmetičkim sredinama članova dijade, test pokazuje značajnost, što upućuje na razdvojivost članova dijade i mogućnost interpretacije aktorskih i partnerskih efekata oba člana dijade, tj. i žena i muškaraca istovremeno. S druge strane, ako se članovi dijada značajno ne razlikuju s obzirom na varijablu spol, dijada se smatra "nerazdvojivom" i u tom slučaju interpretiraju se "zajednički" partnerski odnosno aktorski efekt bez obzira na spol.

U Tablici 3. prikazani su rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Tablica 3. Rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze

Prediktor	Kriterij		r _p	r _{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2)	Aktorski efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R ²	K	95% IP		Dijadni obrazac
						Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
E	Pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze	Ž	-.01	.10	42.67***	.11	.05	.01	0.42	-1.00	1.84	Nije moguće odrediti
		M				.02	-.04	.00	-2.24	-24.54	20.06	Nije moguće odrediti
U		Ž	.09	.06	41.615***	-.17*	-.06	.03	0.34	-0.53	1.21	Obrazac para i samo aktorski
		M				-.20**	-.10	.05	0.56	-0.33	1.46	Obrazac para i samo aktorski
S		Ž	.03	.10	40.86***	-.10	.03	.01	-0.34	-1.91	1.23	Nije moguće odrediti
		M				-.15*	.03	.02	-0.16	-1.07	0.75	Kontrastni obrazac i samo aktorski
N		Ž	.01	.09	73.33***	-.07	.10	.01	-1.48	-5.18	2.23	Nije moguće odrediti
		M				.13	.04	.02	0.29	-0.83	1.43	Obrazac para i samo aktorski
O		Ž	.06	.12	48.29***	.05	.01	.00	0.29	-3.30	3.80	Nije moguće odrediti
		M				-.10	-.04	.01	0.39	-1.00	1.79	Nije moguće odrediti

Legenda: E-ekstraverzija; U-ugodnost, S-savjesnost; N-neuroticizam, O-otvorenost; Ž-žene; M-muškarci; r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; β – standardizirani beta koeficijent; R² – koeficijent determinacije k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; Stupnjevi slobode hi-kvadrat testova iznose 6.

*p < .05; **p < .01; ***p < .001

Dobiveni su statistički značajni negativni aktorski efekti ugodnosti na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze i kod žena i kod muškaraca. Ugodniji muškarci i žene rjeđe pokušavaju ostvariti kratkotrajnu seksualnu vezu.

Uz to, dobiven je statistički značajan negativni aktorski efekt savjesnosti na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze ali samo kod muškaraca što upućuje na to da savjesniji muškarci rjeđe pokušavaju ostvariti kratkotrajnu seksualnu vezu.

Kada je pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze u pitanju, moguće je interpretirati samo dijadne obrasce ugodnosti, pri čemu su se samo aktorski i obrazac para pokazali najčešćima. To podrazumijeva da je pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze osobe podjednako pod utjecajem njezine ugodnosti i ugodnosti njezina partnera/ice ili je efekt ugodnosti same osobe na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze jednak efektu ugodnosti njegova/njezina partnera/ice na njegov/njezin pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

U nastavku slijedi prikaz rezultata APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na pokušaj preotimanja tuđega partnera (Tablica 4.).

Tablica 4. Rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na pokušaj preotimanja tuđega partnera

Prediktor	Kriterij		r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2)	Aktorski efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R^2	K	95% IP		Dijadni obrazac
						Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
E	Pokušaj preotimanja tuđeg partnera	Ž	-.01	.32***	102.93***	.08	.08	.01	1.03	-1.45	3.51	Nije moguće odrediti
		M				-.02	-.04	.00	2.5	-20.26	25.26	Nije moguće odrediti
U		Ž	.09	.30***	100.22***	-.11	-.04	.02	0.35	-0.96	1.65	Obrazac para i samo aktorski
		M				-.13	-.13	.04	1.03	-0.63	2.69	Obrazac para i samo aktorski
S		Ž	.03	.32***	104.18***	-.02	.01	.00	-0.44	-6.87	5.98	Nije moguće odrediti
		M				-.24***	-.10	.07	0.41	-0.21	1.03	Obrazac para i samo aktorski
N		Ž	.01	.32***	135.37***	-.09	.01	.01	-0.10	-1.79	1.58	Nije moguće odrediti
		M				.15*	.04	.02	0.29	-0.67	1.25	Obrazac para i samo aktorski
O		Ž	.06	.31***	105.24***	.06	-.03	.00	-0.56	-3.34	2.22	Nije moguće odrediti
		M				-.13	.05	.02	-0.38	-1.47	0.71	Kontrastni obrazac i samo aktorski

Legenda: E-ekstraverzija; U-ugodnost, S-savjesnost; N-neuroticizam, O-otvorenost; Ž-žene; M-muškarci; r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; β – standardizirani beta koeficijent; R^2 – koeficijent determinacije; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; Stupnjevi slobode hi-kvadrat testova iznose 6.

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Dobiven je statistički značajan negativni aktorski efekt savjesnosti i statistički značajan pozitivan aktorski efekt neuroticizma na pokušaj preotimanja tuđeg romantičnog partnera kod muškaraca. Savjesniji muškarci se manje upuštaju u pokušaje preotimanja tuđe romantične partnerice u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. S druge strane, neurotičniji muškarci češće pokušavaju preoteti tuđu romantičnu partnericu.

U Tablici 5. prikazani su rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na potencijalnu uspješnost preotimanja partnera.

Tablica 5. Rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na potencijalnu uspješnost preotimanja partnera

Prediktor	Kriterij		r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2)	Aktorski efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R^2	K	95% IP		Dijadni obrazac
						Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
E	Potencijalna uspješnost preotimanja partnera	Ž	-.01***	.33***	2.97	.18***	.01	.03	0.07	-0.59	0.53	Samo aktorski
		M										
U		Ž	.09***	.33***	3.23	-.17***	-.01	.03	0.05	-0.61	0.56	Samo aktorski
		M										
S		Ž	.02***	.32***	1.47	-.01	.00	.00	-0.23	-19.88	17.81	Nije moguće odrediti
		M										
N		Ž	.01	.32***	36.08***	-.12	.01	.02	-0.09	-1.30	1.12	Nije moguće odrediti
		M										
O		Ž	.06	.32***	16.69 P=.01	.32***	.05	.11	0.17	-0.30	0.64	Samo aktorski
		M										

Legenda: E-ekstraverzija; U-ugodnost, S-savjesnost; N-neuroticizam, O-otvorenost; Ž-žene; M-muškarci; r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; β – standardizirani beta koeficijent; R^2 – koeficijent determinacije; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; NMO – nije moguće odrediti. Stupnjevi slobode hi-kvadrat testova iznose 6.

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Samoprocjene ekstraverzije muškaraca i žena statistički značajno ne razlikuju s obzirom na varijablu spol, odnosno nije ispravno govoriti o muškim i ženskim članovima dijada. Jednako je zaključeno kada su u pitanju samoprocjene ugodnosti i savjesnosti. U takvom slučaju ne postoji zasebni aktorski efekt muškaraca i aktorski efekt žena niti partnerski efekt muškaraca i partnerski efekt žena nego se oni interpretiraju kao zajednički aktorski i zajednički partnerski efekt žena i muškaraca. Prema tome, dobiven statistički značajan pozitivni aktorski efekt ekstraverzije na procjenu uspješnosti u preotimanju tuđega partnera, neovisno o spolu, upućuje na to da ekstravertiranije osobe procjenjuju veću potencijalnu uspješnost u slučaju preotimanja tuđega romantičnog partnera. Nadalje, statistički značajan negativni aktorski efekt ugodnosti na procjenu potencijalne uspješnosti u preotimanju tuđega partnera znači da ugodnije osobe procjenjuju manju potencijalnu uspješnost u pokušaju preotimanja tuđega romantičnog partnera.

Evidentiran je i statistički značajan pozitivni aktorski efekt samoprocjena otvorenosti na procjenu potencijalne uspješnosti u preotimanju tuđega partnera kod žena. Otvorenije žene procjenjuju da će biti uspješnije u slučaju preotimanja tuđega romantičnog partnera u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Od dijadnih obrazaca moguće je interpretirati samo obrazac efekta ekstraverzije i ugodnosti na potencijalnu uspješnost preotimanja koji je samo aktorski. Odnosno, ekstraverzija i ugodnost same osobe ima efekt na njezinu potencijalnu uspješnost u pokušaju preotimanju partnera.

U Tablici 6. prikazani su rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na bivanje žrtvom preotimanja partnera.

Tablica 6. Rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na bivanje žrtvom preotimanja partnera

Prediktor	Kriterij		r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2)	Aktorski efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R^2	K	95% IP		Dijadni obrazac
						$\begin{matrix} \text{Ž} \rightarrow \text{Ž} \\ \text{M} \rightarrow \text{M} \end{matrix}$	$\begin{matrix} \text{M} \rightarrow \text{Ž} \\ \text{Ž} \rightarrow \text{M} \end{matrix}$			DG	GG	
E	Bivanje žrtvom preotimanja partnera	Ž	-.01	.28***	19.31**	.00	.12	.01	-39.67	-1926.10	1846.77	Nije moguće odrediti
		M				.03	-.01	.00	-0.15	-4.34	4.04	Nije moguće odrediti
U		Ž	.09	.25**	18.47**	-.14*	-.16*	.05	1.02	-0.39	2.42	Obrazac para i samo aktorski
		M				-.25***	-.08	.07	0.35	-0.29	0.98	Samo aktorski
S		Ž	.02	.29***	17.39**	-.09	.01	.01	-0.17	-1.90	1.56	Nije moguće odrediti
		M				-.10	.00	.01	0.03	-1.42	1.48	Nije moguće odrediti
N		Ž	.01	.27***	54.49***	.07	.17*	.06	2.68	-3.25	8.60	Nije moguće odrediti
		M				.16*	-.03	.03	-0.21	-1.09	0.67	Kontrastni obrazac i samo aktorski
O		Ž	.06	.28***	22.97***	.06	.03	.01	0.59	-2.25	3.44	Nije moguće odrediti
		M				-.03	.08	.01	-2.21	-12.54	8.13	Nije moguće odrediti

Legenda: E-ekstraverzija; U-ugodnost, S-savjesnost; N-neuroticizam, O-otvorenost; Ž-žene; M-muškarci; r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; β – standardizirani beta koeficijent; R^2 – koeficijent determinacije; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; Stupnjevi slobode hi-kvadrat testova iznose 6.

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .00$

Dobiven statistički značajan negativni aktorski efekt ugodnosti na bivanje žrtvom preotimanja partnera kod žena i muškaraca upućuje na to da su ugodniji muškarci i žene češće žrtva preotimanja partnera. Nadalje, statistički značajan pozitivni aktorski efekt neuroticizma na bivanje žrtvom preotimanja partnera kod muškaraca implicira da neurotičniji muškarci češće imaju iskustvo žrtve preotimanja odnosno da je im je netko pokušao preoteti romantičnu partnericu.

Statistički značajan negativni partnerski efekt ugodnosti muškaraca na bivanje žrtvom preotimanja partnera kod žena upućuje na to da su partnerice ugodnijih muškaraca rjeđe iskusile da je njihove partnere pokušala preoteti druga žena. Osim toga, dobiven je statistički značajan pozitivni partnerski efekt neuroticizma muškaraca na procjenu bivanja žrtvom preotimanja partnera kod žena. Partnerice neurotičnijih muškaraca češće su žrtve preotimanja.

Što se tiče dijadnih obrazaca, moguće je interpretirati samo obrazac ugodnosti pri čemu su najvjerodostojniji obrazac para i samo aktorski. Odnosno, na bivanje žrtvom preotimanja partnera efekt ima ugodnost same osobe ili su efekti ugodnosti te osobe i efekti ugodnosti njezina partnera/ice na iskustvo žrtve preotimanja partnera jednaki.

U Tablici 7. prikazani su rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na bivanje metom preotimanja partnera.

Tablica 7. Rezultati APIM analize crta ličnosti petofaktorskog modela na bivanje metom preotimanja partnera

Prediktor	Kriterij		r_p	r_{ce}	Hi-kvadrat test (χ^2)	Aktorski efekt (β)	Partnerski efekt (β)	R^2	K	95% IP		Dijadni obrazac
						Ž → Ž M → M	M → Ž Ž → M			DG	GG	
E	Bivanje metom preotimanja partnera	Ž	-.01	.27***	13.16*	.24***	.08	.06	0.32	-0.30	0.93	Samo aktorski
		M				.11	.09	.02	0.77	-0.80	2.34	Obrazac para i samo aktorski
U		Ž	.09	.28***	26.12***	-.14	-.21**	.07	1.42	-0.39	3.22	Obrazac para i samo aktorski
		M				-.26***	.16*	.09	-0.66	-1.30	-0.03	Kontrastni obrazac
S		Ž	.03	.29***	13.41*	-.12	-.09	.02	0.80	-0.74	2.30	Obrazac para i samo aktorski
		M				-.06	.01	.00	-0.13	-2.38	2.13	Nije moguće odrediti
N		Ž	.01	.28***	44.89***	.03	.15*	.02	4.54	-14.97	24.05	Nije moguće odrediti
		M				.12	-.05	.02	-0.37	-1.53	0.78	Kontrastni obrazac i samo aktorski
O		Ž	.06	.29***	18.96**	.28***	-.02	.08	-0.08	-0.62	0.45	Samo aktorski
		M				.04	.04	.00	0.95	-3.67	5.57	Nije moguće odrediti

Legenda: E-ekstraverzija; U-ugodnost, S-savjesnost; N-neuroticizam, O-otvorenost; Ž-žene; M-muškarci; r_p – korelacija između prediktorskih varijabli žena i muškaraca; r_{ce} – korelacija između pogrešaka kriterijskih varijabli žena i muškaraca; β – standardizirani beta koeficijent; R^2 – koeficijent determinacije; k – omjer partnerskog i aktorskog efekta; 95% IP – interval pouzdanosti za k (Monte Carlo metoda uzorkovanja); DG – donja granica za 95% IP; GG – gornja granica za 95% IP; Stupnjevi slobode hi-kvadrat testova iznose 6.

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Rezultati pokazuju statistički značajan pozitivni aktorski efekt ekstraverzije i otvorenosti na bivanje metom preotimanja partnera kod žena te statistički značajan negativan aktorski efekt ugodnosti na bivanje metom preotimanja partnera kod muškaraca. Dakle, ekstravertiranije i otvorenije žene češće su meta preotimanja dok su ugodniji muškarci rjeđe meta preotimanja.

Statistički značajan negativni partnerski efekt ugodnosti muškaraca na bivanje metom preotimanja kod žena te statistički značajan pozitivan partnerski efekt ugodnosti žena na bivanje metom preotimanja kod muškaraca upućuje na to da su partnerice ugodnijih muškaraca rjeđe mete preotimanja dok su partneri ugodnijih žena češće mete preotimanja. Uz to, statistički značajan pozitivni partnerski efekt neuroticizma muškaraca na bivanje metom preotimanja kod žena govori da su partnerice neurotičnijih muškaraca češće iskusile da ih je netko pokušao preoteti.

U Tablici 8. prikazani su dobiveni statistički značajni aktorski i partnerski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na pet ponašanja preotimanja partnera.

Tablica 8. Sažetak statistički značajnih aktorskih i partnerskih efekata samoprocjena crta ličnosti petofaktorskog modela na pet aspekata ponašanja preotimanja partnera

	Pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze		Pokušaj preotimanja tuđega partnera		Potencijalna uspješnost u preotimanju		Bivanje žrtvom preotimanja partnera		Bivanje metom preotimanja partnera	
	Aktorski efekt	Partnerski efekt	Aktorski efekt	Partnerski efekt	Aktorski efekt	Partnerski efekt	Aktorski efekt	Partnerski efekt	Aktorski efekt	Partnerski efekt
Ekstraverzija					ŽiM→ŽiM (+)				Ž→Ž (+)	
Ugodnost	Ž→Ž (-) M→M (-)				ŽiM→ŽiM (-)		Ž→Ž (-) M→M (-)	M→Ž (-)	M→M (-)	M→Ž (-) Ž→M (+)
Savjesnost	M→M (-)		M→M (-)							
Neuroticizam			M→M (+)				M→M (+)	M→Ž (+)		M→Ž (+)
Otvorenost					Ž→Ž (+)				Ž→Ž (+)	

Legenda: ŽiM – nerazdvojiva dijada; Ž→Ž – aktorski efekt žena; M→M – aktorski efekt muškaraca; M→Ž – partnerski efekt muškaraca na žene; Ž→M – partnerski efekt žena na muškarce; +- pozitivan smjer aktorskog/partnerskog efekta; - -negativan smjer aktorskog/partnerskog efekta

5. RASPRAVA

Ovim se istraživanjem ispitalo postojanje aktorskih i partnerskih efekata crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte ponašanja preotimanja partnera u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

5.1. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze

Pokazalo se da ugodnost i savjesnost značajno predviđaju pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze, što je u skladu s očekivanjima. Dobiveni značajni negativni aktorski efekti kod muškaraca upućuju na to da su ugodniji i/ili savjesniji muškarci i/ili manje skloni pokušajima ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. Jednako je dobiveno i kod žena, ali samo kada je u pitanju procjena ugodnosti. Ugodnije žene su manje sklone pokušajima ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Navedeno je u skladu s nalazima prijašnjih istraživanja. Na uzorcima različitih kulturalnih regija dokazano je da su visoke samoprocjene ekstraverzije, niske samoprocjene ugodnosti i niske samoprocjene savjesnosti povezane s većom sklonosti kratkoročnim strategijama uparivanja u koje se ubraja i kratkotrajna seksualna veza (Furnham i McClelland, 2015; Barta i Kiene, 2005; Schmitt i sur., 2004). Nadalje, pokazalo se da viša ekstraverzija i neuroticizam povećavaju vjerojatnost uključivanja u neobvezujuća seksualna ponašanja, za razliku od visoke otvorenosti, savjesnosti i ugodnosti koji odvrćaju pojedince od takvih ponašanja (Gute i Eshbaugh, 2008).

U prijašnjim istraživanjima niska ugodnost muškaraca predviđala je njihovu sklonost kratkotrajnom uparivanju. Poznato je da je jedna od temeljnih faceta ugodnosti empatija, odnosno emocionalna osjetljivost na tuđe osjećaje i želje (Barrio, Aluja i Garcia, 2004). Pokazalo se da su muškarci s visokim stupnjem empatije manje orijentirani zadovoljavanju samo svojih potreba, a više prema kooperativnosti i uzajamnosti u odnosima, što ih čini sklonijima dugoročnim romantičnim vezama naspram kratkoročnoga uparivanja (Jonason, Webster i Schmitt, 2009). S druge strane, niske razine empatije olakšavaju privlačenje zauzetih žena u kratkotrajne seksualne odnose, tj. preotimanje (Jonason, Webster i Schmitt, 2009).

Također, niska razina ugodnosti povezana je sa psihopatijom (Bradlee i Emmons, 1992), a pokazalo se da će muškarci sa psihopatskim sklonostima biti skloniji neobvezujućem seksualnom odnosu (Jonason i sur, 2009). Bradlee i Emmons (1992) objašnjavaju da osobama sa psihopatskim sklonostima manjka kooperativnosti koja je potrebna kako bi se održale dugoročne veze. Stoga njihova sklonost kratkoročnim seksualnim vezama nije iznenađujuća.

Do sada navedeni nalazi istraživanja o povezanosti niske ugodnosti i savjesnosti te kratkotrajnih strategija uparivanja dobiveni su i na muškarcima i na ženama. Međutim, u ovom istraživanju nije dobiven očekivani aktorski efekt savjesnosti na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze kod žena. Moguće objašnjenje tome je da postoji povezanost između savjesnosti i niske seksualne uzbuđenosti kod žena (Heaven, Fitzpatrick, Craig, Kelly i Sebar, 2000). Naime, pokazalo se da visoko savjesne žene doživljavaju manje seksualnoga uzbuđenja kao rezultat njihove savjesne prirode koja se često opisuje kao poslovna, dobro organizirana i usmjerena na rješavanje zadataka (McCrae i Costa, 1989). Za takve žene seksualni odnos može predstavljati dužnost ili obvezu koja se mora ispuniti te samim time razina i frekvencija seksualnoga uzbuđenja padaju (Heaven i sur., 2000) što objašnjava manju frekvenciju pokušaja ostvarenja kratkotrajnih seksualnih veza.

5.2. Crte ličnosti petofaktorskog modela i pokušaj preotimanja partnera

Dobiven očekivan statistički značajan negativni aktorski efekt savjesnosti na pokušaj preotimanja partnera kod muškaraca upućuje na to da su manje savjesni muškarci češće pokušali preoteti tuđu partnericu. Statistički značajan pozitivni aktorski efekt neuroticizma na pokušaj preotimanja partnera kod muškaraca upućuje na očekivanu sklonost neurotičnijih muškaraca ka pokušajima preotimanja tuđe partnerice u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze.

Ovaj je nalaz u skladu s rezultatima prethodnih istraživanja koji pokazuju da oni koji pokušavaju preoteti tuđega partnera sebe opisuju kao izrazito nisko ugodne, nisko savjesne, sklone nevjeri i erotofilične (Schmitt i Buss, 2001).

Hogan i Ones (1997) objašnjavaju važnost savjesnosti u društvenom funkcioniranju. Kao što je poznato, ljudi su društvena bića koja žive u skupinama, stoga je svaki pojedinac u svrhu svojega opstanka i napredovanja motiviran slagati se s ostalim članovima grupe. Crte ličnosti, signaliziraju kvalitete pojedinca koje doprinose ili štete grupi te čine nečiji javni ugled koji utječe na njegovo funkcioniranje s drugim članovima društva i, naposljetku,

opstanak u grupi. Dimenzija savjesnosti tako signalizira koliko je osoba odgovorna, koliko joj se može vjerovati i temeljna je za održavanje grupe. Prema socioanalitičkoj teoriji (Hogan, 1983; prema Hogan i Ones, 1997), savjesnost je svjestan izbor identiteta, odnosno interpersonalna strategija preživljavanja. Tako su u djetinjstvu mnogi primili odobravanje kada su bili uredni, uslužni i pouzdani te su takva ponašanja usvojena i zadržana u funkciji uspješnoga suživota s članovima skupine. Također, ljudi koji se vide kao savjesni bit će dosljedni u iskazivanju tih karakteristika (Hogan i Ones, 1997). Ovakvo shvaćanje savjesnosti može objasniti njezinu negativnu povezanost s pokušajima preotimanja tuđega partnera zato što se preotimanje u većini kultura smatraj društveno neprihvatljivim ponašanjem. Riječ je o neprihvatljivim ponašanjima zato što se upuštanjem u njih krše društvene norme ekskluzivnosti veze kroz razvijanje osjećaja prema nekome tko je već privržen drugoj osobi (Simon, Eder i Evans, 1992). U prilog tomu ide i nalaz da su pojedinci koji narušavaju te društvene norme često žrtve ogovaranja te im se suprotstavljaju oni koji podržavaju te norme (Simon i sur., 1992). S obzirom na to da su visoko savjesni pojedinci odgovorni i skloni samokontroli (Kardum, Hudek-Knežević i Mehić, 2018) uspješno će izbjegavati upuštanje u ponašanja koja donose negativne društvene posljedice.

Nadalje, dobivena sklonost neurotičnijih muškaraca ka pokušajima preotimanja tuđe partnerice također je u skladu s očekivanjima i prije dobivenim nalazima. Schmitt i Buss (2001) navode da se pokušaji preotimanja mogu predvidjeti razinama neuroticizma. Na tragu toga neuroticizam se pokazao kao značajno pozitivno povezan s nevjerom (Whisman, Gordon i Chatav, 2007), a u prilog tomu ide i nešto stariji nalaz da postoji pozitivna povezanost između neuroticizma i percipirane vjerojatnosti uključivanja u izvanbračnu aferu (Buss i Shackelford, 1997). No, čini se da mehanizam koji olakšava uključivanje neurotičnijih osoba u pokušaje preotimanja tuđega partnera nije jasan. Buss i Shackelford (1997) govore o tome da osobe visoke na dimenziji neuroticizma češće izvještavaju o ulozi mete preotimanja. Moguće je da se neurotičnije osobe ponašaju u skladu sa zakonom efekta. Činjenica da su neurotičnije osobe sklonije izvještavati o tome da ih je netko drugi pokušao preoteti od njihova aktualnog partnera može biti povezana sa sklonošću njih samih u upuštanje u ponašanja preotimanja. Osim toga, može biti da oni koji imaju više emocionalnoga distresa teže promiskuitetu kao strategiji nošenja s njime (Cooper, Agocha i Sheldon, 2000). Također je moguće da je onima koji se procjenjuju visokima na dimenziji neuroticizma teže odoljeti trenutnim porivima i željama za preotimanjem tuđega partnera nego emocionalno stabilnijim pojedincima (Trost, Herbst, Masters i Costa, 2002).

5.3. Crte ličnosti petofaktorskog modela i potencijalna uspješnost preotimanja partnera

Pojedinci, neovisno o spolu, koji izvještavaju o uspješnom preotimanju tuđega partnera često daju visoke procjene vlastite ekstravertiranosti. Moguće objašnjenje toga je činjenica da se ekstravertizija smatra poželjnom karakteristikom budućih partnera i kao takva čini određenu prednost pri preotimanju (Figueredo, Sefek i Jones, 2006; prema Kardum i sur., 2015). Također, dosadašnji nalazi uz ekstravertiziju navode i otvorenost kao crtu koja doprinosi poželjnosti osobe kao budućega partnera (Kardum i sur., 2015) što ih potencijalno čini i uspješnim preotimačima.

S druge strane, u ovom istraživanju ispitivalo se kako crte ličnosti utječu na potencijalnu uspješnost osobe ako se ona odluči na preotimanje partnera, što je različito od stvarne uspješnosti. Rezultati pokazuju da se ekstravertiranije osobe, bilo muškarci ili žene, doživljavaju i potencijalno uspješnijima u preotimanju tuđega partnera.

Isprva bi se moglo pretpostaviti da ekstraverti visoke procjene potencijalne uspješnosti u preotimanju tuđega partnera daju na temelju prijašnjih iskustava. Poznato je da su ekstravertirane osobe visoko socijabilni pojedinci koji se češće upuštaju u društvene odnose (Foster i sur., 2014). Sukladno tomu su i nalazi koji navode da su ekstravertiraniji pojedinci skloniji provoditi puno vremena u društvu drugih ljudi (Costa i McCrae, 1992). Rezultat češćih društvenih odnosa može biti i češća prilika za upuštanje u ponašanja preotimanja tuđega partnera, pa time i češća uspješnost. No čini se da procjena na temelju prijašnjega iskustva ipak nije uzrok dobivenoga efekta. S obzirom na to da, kako je već navedeno, na dostupnom uzorku nije dobiven statistički značajan aktorski efekt ekstravertizije na pokušaj preotimanja tuđega partnera ni kod žena ni kod muškaraca.

Moguće objašnjenje dobivenoga je sklonost ekstraverta u procjenjivanju visoke samoučinkovitosti. Konstrukt samoučinkovitosti definira Bandura (1994) koji kaže da će ljudi biti sposobni uspješno djelovati ako sebe doživljavaju dovoljno sposobnima i odgovornima za kontrolu ponašanja. Sherer i Adams (1983) definiraju tzv. društvenu samoučinkovitost koja se odnosi na spremnost i vjerovanje pojedinca u vlastitu sposobnost uspješnog iniciranja društvenih odnosa. Ti novoostvareni odnosi vodili bi ka ostvarenju željenih prijateljstava ili veza (Gecas, 1989). Društvena samoučinkovitost još se može i definirati kao ispitanikovo očekivanje da će uspješno izvesti neko ponašanje u svakodnevnoj situaciji koje će rezultirati uspješnim društvenim odnosom (Connolly, 1989). Istraživanja pokazuju da je društvena

samoučinkovitost pozitivno povezana s prilagodljivim ponašanjima, kao što je prosocijalno ponašanje (Kwak i Bandura, 1998), te negativno s maladaptivnim ponašanjem, kao što su depresija (Hermann i Betz, 2004, 2006; Smith i Betz, 2002), usamljenost i nezadovoljstvo društvenim odnosima (Galanaki i Kalantazi-Azizi, 1999). Pokazalo se da postoji značajna pozitivna povezanost između samoučinkovitosti i ekstraverzije, otvorenosti i savjesnosti, a negativna s neuroticizmom (Judge i Ilies, 2002). Prema tome, moguće je da je društvena samoučinkovitost moderator ili medijator veze između ekstraverzije i otvorenosti te potencijalne uspješnosti preotimanja partnera koja osnažuje vjeru u društvenu uspješnost ekstravertiranijih i otvorenijih osoba u ostvarenju mnogobrojnih društvenih odnosa koje doživljavaju pa tako pristupanju osobi od romantičnog interesa koja je već u vezi s nekim drugim.

Istraživanja o povezanosti crta ličnosti petofaktorskog modela i raznih psiholoških varijabli odgovornih za društveno ponašanje u kontekstu radnoga mjesta navode da su ekstraverzija i otvorenost pozitivno povezane s pozitivnom procjenom i pozitivnim kadriranjem (engl. *positive framing*) (Watson i Hubbard, 1996). Ashford i Black (1996) definiraju pozitivno kadriranje kao proaktivnu tehniku koju pojedinci koriste u novim situacijama. Može se definirati i kao neka vrsta mehanizma samoupravljanja koja čini da pojedinci kontroliraju svoj spoznajni okvir neke situacije. Na primjer, na novom radnom mjestu eksplicitno pokušavaju sagledati pozitivne strane situacije te uočiti više mogućnosti za uspjeh nego prijetnji (Wanberg i Kammeyern-Mueller, 2000). U kontekstu ponašanja preotimanja partnera moguća novonastala situacija, preotimanje tuđega partnera i naposljetku veza s preotetim mogli bi se gledati kao izazov u kojem će se potencijalne dobiti uspješnosti činiti većima, a potencijalni gubici interpretirati kao izazov. Dakle, pozitivno kadriranje može činiti doživljene ishode vlastite uspješnosti ekstravertiranijih i otvorenijih osoba pozitivnijima bez obzira na stvarni ishod.

Dobiveno je da osobe niže ugodnosti izvještavaju o većem potencijalu da uspješno preotmu tuđega partnera/icu. Kada bi se potencijalna uspješnost u preotimanju mogla izjednačiti sa stvarnom, ovakvi rezultati bili bi očekivani. Schmitt i Buss (2001) navode da osobe koje postižu visoke mjere na dimenzijama ugodnosti i savjesnosti imaju manje iskustava s preotimanjem tuđega partnera.

Moguće objašnjenje ovoga nalaza je i to da osobe koje postižu niske rezultate na dimenziji ugodnosti posjeduju niz drugih karakteristika koje ih čine samouvjerenijima u procjeni da će biti uspješni preotimači.

Jedno istraživanje evidentira visoku negativnu povezanost ugodnosti i čimbenika primarne psihopatije Levensonove mjere samoprocjene psihopatije (LSRP; Levenson, Kiehl i Fitzpatrick, 1995) koja odražava osobine kao što su sebičnost, okorjelost, manjak interpersonalnoga afekta i površan šarm te dimenzije niske ugodnosti *Big Five* modela ličnosti (Jakobowitz i Egan, 2006). Slično tome neki autori navode da se tzv. "tamne" dimenzije ličnosti mogu opisati u terminima niske ugodnosti, a nepatološka nedruštvena ponašanja osoba mogu se objasniti visokim neuroticizmom i niskom savjesnošću (Jakobowitz i Egan, 2006). Nadalje, istraživači navode da su oni s izraženom psihopatskom crtom šarmantni, imaju moć uvjeravanja, ne poznaju krivnju i ne preuzimaju odgovornost za svoja djela (Paulhus i Williams, 2002). Pokazalo se da postoji povezanost između crta tamne trijade, strategija zadržavanja partnera i ponašanja preotimanja (Jonason, Li, Webster i Schmitt, 2009). S obzirom na to da preotimanje partnera uključuje ponižavanje suparnika, odnosno tadašnjega partnera mete preotimanja (Schmitt i Buss, 2001), opravdano je očekivati da osobe s "tamnim" crtama ličnosti sudjeluju u ponašanjima odvlačenja mete od trenutnoga romantičnog partnera, a u tome ih vrlo kompetentnima čini njihova sklonost ponižavanju drugih, manipulaciji te manjak empatije (Erik i Bhogal, 2016). U nešto novijem istraživanju dobivena je značajna povezanost između psihopatije i namjere za preotimanjem tuđega partnera (Erik i Bhogal, 2016). Ovaj je rezultat objašnjen tako da osobe visoke na dimenziji psihopatije sebe procjenjuju visoko poželjnima kao budućega partnera što im pruža reproduktivnu prednost nad ostalim ljudima. Oni tako smatraju da imaju veći opseg izbora, tzv. "*mating pool*" (engl.), što ih čini manje suspregnutima prilikom pristupanja meti od romantičnoga interesa koja je već u vezi (Buston i Emlen, 2003). Prema tome, s obzirom na to da postoje brojni dokazi o povezanosti niske ugodnosti i "tamnih crta ličnosti" koje podrazumijevaju brojne manipulativne osobine moguće je da, oslanjajući se na te osobine, nisko ugodni pojedinci procjenjuju visoku potencijalnu uspješnost u slučaju da pokušaju preoteti nečijeg romantičnog partnera.

5.4. Crte ličnosti petofaktorskog modela i bivanje žrtvom preotimanja partnera

Dobiveni značajni negativni aktorski efekti samoprocjena ugodnosti na iskustvo uloge žrtve preotimanja u skladu su s očekivanjima. Što se muškarci procjenjuju ugodnijima, to

izvještavaju o manje slučajeva bivanja žrtvom preotimanja. Jednako je dobiveno i kod žena, ugodnije žene rjeđe žrtve preotimanja. Nadalje, dobiven značajan pozitivan aktorski efekt samoprocjena neuroticizma na bivanje žrtvom preotimanja partnera kod muškaraca govori u prilog tomu da su neurotičniji muškarci češće žrtve preotimanja partnera.

Dobiveni rezultati mogu se objasniti sklonosti ugodnijih muškaraca i žena te neurotičnijih muškaraca nizu ponašanja koje se zajednički nazivaju strategije zadržavanja partnera (engl. *mate retention*), a u funkciji su očuvanja dugotrajnijega romantičnog odnosa. Ta su ponašanja stabilna tijekom vremena te se mijenjaju sukladno nekim pouzdanim karakteristikama osoba, među kojima je i ličnost (Goetz, Shackelford i LaMunyon, 2005). De Miguel i Buss (2011) navode dvije dimenzije petofaktorskog modela ličnosti – neuroticizam i ugodnost – kao značajno povezane s ponašanjima zadržavanja partnera. Kako je funkcija tih strategija očuvanje romantičnoga odnosa, moguće je da zbog svoje sklonosti njima ugodniji muškarci i žene te neurotičniji muškarci preduhitre mogućnost da netko otme njihovu partnericu, odnosno da oni budu žrtve preotimanja.

Kako se smatra da crta neuroticizma odražava individualne razlike u osjetljivosti na društveno isključivanje, pretpostavljalo se da je visoki neuroticizam koristan jer usmjerava pozornost na znakove društvene ugroženosti (Nettle, 2006). U kontekstu ovoga istraživanja preotimanje partnera opravdano se može smatrati takvom ugroženosti s obzirom na to da preotimači partnera prijete isključivanju iz trenutnoga romantičnog odnosa (Schmitt i Buss, 2001) te potiču potrebu za obranom odnosa (De Miguel i Buss, 2011). Sukladno tomu, pretpostavilo se i potvrdilo da su pojedinci koji postižu visoke rezultate na dimenziji neuroticizma spremni značajnu količinu pozornosti uložiti u taktike zadržavanja partnera (De Miguel i Buss, 2011). Dakle, izvještavanje o više iskustava bivanja žrtvom preotimanja partnera od ispitanika visokih na dimenziji neuroticizma moguće je objasniti time da te osobe čak i najmanje signale potencijalnoga gubitka partnera doživljavaju prijetećima i nastoje se od njih aktivno obraniti.

Nadalje, neuroticizam se često opisuje dimenzijom negativne afektivnosti (Davila, Karney, Hall i Bradbury, 2003) koja se odnosi na "sklonost ka izvještavanju o distresu, nelagodi i nezadovoljstvu neovisno o situaciji, pa čak i kada nikakav očiti objekt ili izvor stresa nije prisutan" (Watson i Clark, 1984). Prema tome, sklonost neurotičnijih muškaraca i žena u doživljavanju sebe kao žrtve preotimanja partnera nije začuđujuća. S obzirom na njihovu sklonost distresu ponašanja drugih ljudi vjerojatno će interpretirati prijetećim za

njihov trenutni romantični odnos. U kontekstu romantičnih veza poznato je da pojedinci s izraženim neuroticizmom često imaju maladaptivne globalne atribucije partnerovih odgovora na neutralne podražaje. One često dovode do negativnih odnosa s partnerima i stvaraju visok stupanj distresa u vezama (Pasch, Bradbury i Davila, 1997). Dakle, najmanje znakove flerta partnera s trećom stranom interpretirat će prijetećim te izvijestiti o ulozi žrtve preotimanja.

Navedeno može biti i moguće objašnjenje dobivenoga značajnog partnerskog efekta samoprocjena neuroticizma muškaraca na bivanje žrtvom preotimanja kod žena. Što su muškarci izvještavali o višem stupnju neuroticizma, to su žene izvještavale o više iskustava bivanja žrtvom preotimanja. Moguće je da navedeno proizlazi iz toga da neurotičniji muškarci i najsitnije znakove doživljavaju prijetećima te ih tako i predstavljaju svojim partnericama. U tom slučaju i najsitniji flert muškarac bi mogao svojoj partnerici prikazati kao značajno ugrožavajući za njihov odnos što bi doprinijelo njezinu doživljavanju sebe kao žrtve preotimanja. Potencijalno objašnjenje je i već spomenuta sklonost neurotičnijih osoba upuštanju u izvanbračne afere (Buss i Shackelford, 1997). Odnosno, činjenica da neurotičniji muškarci imaju izvanbračna iskustva objašnjava zašto njihove partnerice češće imaju iskustva uloge žrtve preotimanja.

Kada je u pitanju ugodnost, u prijašnjim istraživanjima značajni efekti crta ličnosti na različite mjere ponašanja pokazuju da se pojedinci koji su visoki na crti ugodnosti više smiju te svojim partnerima upućuju više neverbalnih i verbalnih gesta. Također, ugodnije osobe više govore i izvještavaju o više prisnosti u odnosima sa svojim partnerima (Cuperman i Ickes, 2009). Kada je riječ o odnosima sa strancima, ugodniji pojedinci pokazuju sličan obrazac ponašanja. Oni koji sebe procjenjuju ugodnijima, skloni su osjećati se ugodno u odnosu s partnerom, procjenjivati odnose ugodnima, vjerovati da partner u komunikaciji želi ostvariti buduće odnose te doživljavati da se partner osjećao samosvjesnim. Navedeno nije novost s obzirom na to da je ugodnost dosljedno povezana s prijateljskim raspoloženjem, toplinom i socijabilnošću (John i Srivastava, 1999). Upravo ta prijateljska priroda izrazito ugodnih osoba potencijalno je objašnjenje dobivenih rezultata. Moguće je da ugodniji muškarci i žene izvještavaju o manje pokušaja drugih ljudi da preotmu njihova partnera zbog toga što zavodljiva ponašanja s namjerom preotimanja interpretiraju kao uobičajene znakove ugodnosti u odnosima kojima su i sami skloni.

Nadalje, dobiven je i statistički značajan negativni partnerski efekt samoprocjena ugodnosti muškaraca na izvještavanje o bivanju žrtvom preotimanja partnera kod žena. Što se

muškarci procjenjuju ugodnijima, to njihove partnerice izvještavaju o manje slučajeve bivanja žrtvom preotimanja partnera. Moguće objašnjenje tome je da se sklonost prijateljskom ponašanju i vještina u društvenim odnosima ugodnih muškaraca njihovim partnericama mogu činiti vrlo uobičajenima te znakom muškarčeve prirode ili pristojnosti. To se može odraziti tako da partnerice ugodnijih muškaraca interakcije svojega partnera i potencijalne preotimačice interpretiraju bezazlenima, pa samim time i izvještavaju o manje pokušaja da treća strana preotme njezina partnera.

5.5. Crte ličnosti petofaktorskog modela i bivanje metom preotimanja partnera

Dobiveni značajni aktorski efekti crta ličnosti petofaktorskog modela na bivanje metom preotimanja partnera pokazuju da žene koje daju visoke samoprocjene ekstraverzije i otvorenosti izvještavaju o češćoj ulozi mete preotimanja, odnosno da ih je netko pokušao odvući od trenutnoga romantičnog partnera. Također, dobiven značajan aktorski efekt crta ličnosti na bivanje metom preotimanja kod muškaraca ukazuje na to da ugodniji muškarci imaju manje iskustava bivanja metom preotimanja.

Dobiveni aktorski efekti kod žena u skladu su s nalazima prijašnjih istraživanja. Kao što je već prije spomenuto, mete preotimanja češće su bile osobe koje ostvaruju visoke rezultate na mjerama ekstraverzije i otvorenosti (Schmitt i Buss, 2001; Zuckerman 1994). Moguće objašnjenje je to da su osobe visoke na dimenziji ekstraverzije socijabilnije, što povećava frekvenciju društvenih odnosa u koje se upuštaju, pa tako i vjerojatnost za bivanje metama preotimanja. U skladu s time je i činjenica da se ekstraverzija i otvorenost često dovode u vezu s crtom ličnosti traženje uzbuđenja koja je okarakterizirana potrebom za podražajima i iskustvima koja su različita, nova i intenzivna. Oni visoki na dimenziji traženja uzbuđenja pokazuju sklonost fizičkim, socijalnim, pravnim i financijskim rizicima kako bi održali fiziološko uzbuđenje koje takve aktivnosti nude (Zuckerman, 1994). Prema tome, moguće je i da sudjelovanje u preotimanju partnera, čak ako i meta pruža određenu razinu uzbuđenja, s obzirom na nekonvencionalnu prirodu takvih ponašanja.

Nadalje, ugodniji muškarci u manje slučajeve su mete preotimanja. Ovaj se nalaz isprva čini suprotnim intuiciji s obzirom na to da su pojedinci visoki na dimenziji ugodnosti skloni pridavati veliku važnost svojim interpersonalnim vezama (Graziano i Tobin, 2002), prosocijalni su (Graziano, Habashi, Sheese i Tobin, 2007), više kooperativni i spremni pomoći (Graziano i Eisenberg, 1997). Kao rezultat svega navedenoga drugi ih procjenjuju s više svidanja (Jensen-Campbell i sur., 2002; prema Judge, Livingston i Hurst, 2012).

Spomenute karakteristike činile bi ugodne muškarce poželjnim potencijalnim partnerima i metama preotimanja.

S druge strane, istraživanja pokazuju da ugodni muškarci ne potvrđuju konvencionalne rodne uloge. Tako je ugodnost negativno povezana sa zaradom muškaraca (Benyus i sur., 2009). Oni manje ugodni češće su procijenjeni kompetentnijima na temelju manjka topline (Benyus i sur., 2009), što nerijetko rezultira bolje plaćenim poslom i višim društvenim statusom (Judge, Livingston i Hurst, 2012). Ovaj bi nalaz mogao biti relevantno objašnjenje manje poželjnosti ugodnih muškaraca kao mete preotimanja. Poznato je da postoje spolne razlike u poželjnim karakteristikama meta, tako su muškarci pri preotimanju motivirani tjelesnom ljepotom i seksualnom raznolikošću, dok žene obraćaju pozornost na resurse i prevlast osobe koju preotimaju te su tako sklonije odabiru partnera koji je u stanju ulagati resurse u nju i potencijalno potomstvo (Schmitt i Buss, 1996). Stoga bi oni nižih primanja i statusa mogli biti doživljeni manje uspješnima, ambicioznima i sposobnima, pa tako i manje poželjnim partnerima i/ili metama preotimanja.

Također, s obzirom na to da žene pri preotimanju doživljavaju brojne rizike, moguće je da ugodni muškarci nisu dovoljno vrijedni rizika upuštanja u takva ponašanja. U prilog tome idu i rezultati istraživanja o razlikama u sklonostima potencijalnih partnera ovisno o tome je li u cilju dugoročna ili kratkoročna veza. Rezultati pokazuju da su žene, ovisno o tome koji skup osobina muškarci prikazuju, sklonije određenim strategijama koje vode ka kratkotrajnoj ili dugotrajnoj romantičnoj vezi (Gangestad, Garver-Apgar, Simpson i Cousins, 2007). Tako su muškarci koji su doživljeni kao suprotstavljajući, manje topli, arogantni i mišićavi, atraktivni kao potencijalni partneri u kontekstu kratkotrajnih veza, dok su oni koji su doživljavani toplima, inteligentnima i financijski uspješnima poželjniji na "duže staze" (Gangestad i sur., 2007). Takav bi nalaz mogao biti objašnjenje manje učestalosti ugodnih muškaraca kao žrtava preotimanja s obzirom na to da se ovo istraživanje odnosilo na ponašanja preotimanja s ciljem ostvarivanja kratkotrajne seksualne veze.

Nadalje, značajni partnerski efekti ugodnosti na bivanje metom preotimanja pokazuju da što se muškarci procjenjuju ugodnijima, to su njihove partnerice rjeđe preotimane. S druge strane, što se žene procjenjuju ugodnijima, to su njihovi partneri češće preotimani.

S obzirom na to da ne postoje istraživanja koja navode suprotne ili iste efekte moguće je raspravljati o potencijalnom objašnjenju navedenih nalaza. Kao što je ranije spomenuto, istraživanja na životinjama pokazuju da su ženke kod nekih vrsta sklonije odabrati one

mužjake koje su odabrale i druge ženke jer je to svojevrsan pokazatelj kvalitete partnera (Dugatkin, 1992; prema Galeg i White, 1998). Također, ženka je kvaliteta mužjaka vrlo važna jer ostvarenjem potomstva s njime, prema teoriji diferencijalnoga roditeljskog ulaganja (Trivers, 1972), plaćaju veću cijenu. Stoga je opravdano pretpostaviti da će među njima postojati veće suparništvo kada je u pitanju poželjan partner. U prilog tome da postoji suparništvo ide i spoznaja da su žene češće kao cijenu preotimanja navodile strah od doživljavanja sramote i lošega ugleda te opasnost da će joj fizički nauditi bivša partnerica preotetog muškarca (Davies i sur., 2009). Prema tome moguće je pretpostaviti da muškarci ugodnijih žena češće izvještavaju o tome da su bili meta preotimanja jer preotimačice ne smatraju da su njihove ugodne žene opasne suparnice što olakšava njihove pokušaje.

Pokazalo se da partnerice ugodnih muškaraca izvještavaju o manje pokušaja drugih muškaraca da ih preotmu. Moguće je objašnjenje već prije spomenuto zasjenjivanje pravih namjera preotimatelja. Odnosno da njihove partnerice, naviknute na prijateljsko ponašanje svojega partnera, pokušaje treće strane interpretiraju manje prijetećima umanjujući njihovu namjeru preotimanja.

Dobiven je i značajan partnerski efekt samoprocjena neuroticizma muškaraca na bivanje metom preotimanja žena. Što su se muškarci procjenjivali višima na dimenziji neuroticizma, to su njihove žene izvještavale o više pokušaja drugih muškaraca da ih preotmu. Istraživanja pokazuju da osobe visoke na dimenziji neuroticizma prirodno ne privlače drugi neurotični pojedinci nego radije odabiru partnere koji posjeduju suprotne karakteristike ličnosti nego oni sami, npr. one koji imaju izraženu dimenziju ugodnosti (Botwin, Buss i Shackelford, 1997). Ugodnost se, uz otvorenost ka iskustvima, pokazala kao najvrjednija dimenzija ličnosti budućega partnera, a karakteristike ličnosti poput "može se na njega osloniti", "topao", "inteligentan", "savjestan", "pun povjerenja" i "vrijedan" kao opisi poželjnoga potencijalnog partnera (Botwin, Buss i Shackelford, 1997). Stoga je moguće objašnjenje navedenoga značajnog partnerskog efekta to da su muškarci visoki na dimenziji neuroticizma skloniji za partnerice birati žene koje posjeduju poželjne karakteristike ličnosti (u ovom slučaju visoku ugodnost). S druge strane, visoka ugodnost njihovih partnerica jednako tako može biti privlačna drugim muškarcima, pa će je oni pokušati preoteti trenutnom partneru.

6. PREDNOSTI I NEDOSTACI ISTRAŽIVANJA

Prednost ovog istraživanja je analiziranje rezultata pomoću APIM modela koji omogućava provjeru postojanja aktorskih efekata, odnosno efekata crta ličnosti

petofaktorskog modela aktora na vlastita ponašanja preotimanja partnera. No uz to omogućava i provjeru partnerskih efekata, odnosno efekata crta ličnosti petofaktorskog modela jednoga člana dijade na ponašanja preotimanja partnera drugoga člana dijade. Navedena pretpostavka o međuzavisnosti navedenih komponenti malo je zastupljena u dosadašnjim istraživanjima, što ovo istraživanje čini vrijednim doprinosom dosadašnjim spoznajama o međuzavisnosti crta ličnosti petofaktorskog modela na različite aspekte ponašanja preotimanja partnera u kontekstu romantičnoga partnerstva.

S druge strane provedeno istraživanje ima i nekoliko nedostataka. S obzirom na to da se istraživanje temeljilo na nizu samoprocjena o ponašanjima koja su protivna društvenim normama (ponašanja preotimanja), moguće je da su odgovori ispitanika izmijenjeni prema onome što bi se smatralo socijalno poželjnim, unatoč zajamčenoj anonimnosti. Dosadašnja istraživanja navode da žene posebice brinu o tome da ih ne prati epitet promiskuitetnosti (Buss, 1989). Davies i suradnici (2009) navode da će žene pokazivati veću motivaciju u izbjegavanju promiskuitetnog ugleda te da će žene više mjeriti cijenu srama i lošega ugleda ako netko sazna da su preotele nečijeg partnera. Stoga je opravdano sumnjati u vjerodostojnost odgovora ispitanica.

U prilog sumnji u društveno poželjno odgovaranje idu i rezultati podataka prikupljenih ARAS upitnikom Schmitta i Bussa (2001). Naime, određene čestice koju su podrazumijevale stvarno iskustvo preotimanja nisu razlikovale ispitanike s obzirom na to da se većina izjasnila da s navedenim ponašanjima nisu imali iskustva. Mogući razlog takvih odgovora je pokušaj zatajenja ponašanja preotimanja koje ne nailazi na društveno odobravanje.

Nadalje, otežavajuća okolnost mogla bi biti i činjenica da su se izjave o pokušajima preotimanja odnosile isključivo na iskustva u razdoblju aktualne romantične veze što izjave o potvrdi preotimanja čini težima i može narušiti trenutni romantični odnos. Stoga je moguće da su ispitanici uslijed nedovoljnoga povjerenja u anonimnost istraživanja odgovarali neiskreno. Preporuka za buduća istraživanja jest razmisliti o načinima kojima se može osigurati visok stupanj povjerenja i povjerljivosti informacija u funkciji osiguravanja iskrenosti te osmisliti način obuhvaćanja cjeloživotnoga iskustva preotimanja.

Također, postoji i sumnja u pristranost pri samoprocjeni osobina ličnosti što je nerijetko nedostatak i drugih sličnih istraživanja (Mirjanić i Milas, 2011). Poznato je da bliske osobe procjenjuju osobine ličnosti objektivnije i bliže društvenoj stvarnosti, a odstupanja samoprocjena od procjena bližnjih smatraju mjerom iskrivljenja odgovora (Paulhus i John,

1998). S obzirom na to da su u ovom istraživanju korištene samo mjere samoprocjene postoji mogućnost pojave varijance zajedničke metode. Varijanca zajedničke metode sistematska je pogreška koju dijele varijable kao rezultat jednake metode mjerenja (Richardson, Simmering i Sturman, 2009). Moguće je da su dobiveni aktorski i partnerski efekti zasićeni varijancom zajedničke metode što ih čini većima nego što stvarno jesu (Orth, 2013). Prema tome, u svrhu kontrole društveno poželjnoga odgovaranja i izračunavanja aktorskih i partnerskih efekata uz kontrolu varijance zajedničke metode poželjno je, uz samoprocjene ispitanika o crtama ličnosti petofaktorskog modela, upotrebljavati i procjene njihovih partnera.

Buduća istraživanja mogla bi se usmjeriti ka definiranju potencijalnih objašnjenja u podlozi mehanizama povezanosti između osobina ličnosti i ponašanja preotimanja, kao i čimbenika koji moguće utječu na pojavu aktorskih i partnerskih efekata. Nove spoznaje u ovom području bile bi vrijedan doprinos dosadašnjim spoznajama te bi se mogle primjeniti u partnerskoj terapiji s ciljem boljeg razumijevanja i intervencije pri partnerskim disfunkcijama.

7. ZAKLJUČAK

Svrha ovoga istraživanja bila je ispitati odnos crta ličnosti petofaktorskog modela i različitih aspekata ponašanja preotimanja partnera s ciljem ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. Ovoj se temi pristupilo pomoću APIM modela s ciljem provjere aktorskih i partnerskih efekata samoprocijenjenih crta ličnosti petofaktorskog modela na aspekte ponašanja preotimanja. Pokazalo se da su crte ličnosti petofaktorskog modela predviđajuće za ponašanja preotimanja, kao i njegova romantičnog partnera. Dobiveni su negativni aktorski efekti samoprocjena ugodnosti na pokušaj ostvarenja kratkotrajne seksualne veze kod muškaraca i žena. Muškarci i žene koji su se procjenjivali ugodnijima izvještavali su o manje pokušaja ostvarenja kratkotrajnih seksualnih veza. Uz to, savjesnost se pokazala značajnom za predviđanje pokušaja ostvarenja kratkotrajne seksualne veze kod muškaraca pri čemu su savjesniji muškarci izvijestili o manje pokušaja ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. Sukladno očekivanjima dobiven je statistički značajan negativni aktorski efekt savjesnosti na pokušaj preotimanja tuđe partnerice kod muškaraca. Savjesniji muškarci izvijestili su o manje pokušaja da nekome preotmu romantičnu partnericu. Statistički značajan pozitivni aktorski efekt neuroticizma muškarca na iskustvo preotimanja tuđe partnerice upućuje na to da su muškarci viši na dimenziji neuroticizma češće pokušali preoteti tuđu partnericu. Kada je riječ o potencijalnoj uspješnosti u preotimanju tuđega partnera ispitanici koji su se procjenjivali ugodnijima, neovisno o spolu, procjenjuju da će biti manje uspješni u pokušaju preotimanja tuđega partnera. Suprotno je dobiveno kada je u pitanju ekstraverzija. Ispitanici koji su se procjenjivali višima na dimenziji ekstraverzije procjenjivali su se potencijalno uspješnijima u preotimanju tuđega partnera, što je u skladu s očekivanim. Značajan aktorski efekt otvorenosti upućuje na to da žene više na dimenziji otvorenosti procjenjuju da će biti uspješnije u pokušaju preotimanja nekoga u svrhu ostvarenja kratkotrajne seksualne veze. Visoka ugodnost i savjesnost predviđaju manje iskustva uloge žrtve preotimanja partnera i kod muškaraca i kod žena. Dakle, ugodniji muškarci i žene imali su manje iskustava s time da netko treći pokuša preoteti njihova partnera/icu. Također, pozitivan aktorski efekt neuroticizma kod muškaraca na bivanje žrtvom preotimanja upućuje na to da neurotičniji muškarci imaju više iskustava s pokušajima preotimanja njihove partnerice od nekoga drugog muškarca. Nadalje, dobiveni statistički značajni partnerski efekti samoprocjena ugodnosti pokazuju da partnerice ugodnijih muškaraca izvještavaju o manje iskustava bivanja žrtvom preotimanja. Značajni partnerski efekti upućuju na to da su partnerice neurotičnijih muškaraca više izvještavale o ulozi žrtve. Dobiven je očekivan statistički značajan negativni aktorski

efekt ugodnosti na iskustvo uloge mete preotimanja kod muškaraca. Ugodniji muškarci izvijestili su o manje pokušaja drugih osoba da ih preotmu od trenutne partnerice. Uz to, dobiveni su očekivani statistički značajni pozitivni aktorski efekti ekstraverzije i otvorenosti žena na bivanje metom preotimanja. Žene visoke na dimenziji ekstraverzije i otvorenosti češće su bile objektom preotimanja nekoga muškarca. Značajni partnerski efekti upućuju na to da su partnerice ugodnijih muškaraca imale manje iskustava mete preotimanja partnera za razliku od partnerica neurotičnijih muškaraca koje su imale više takvih iskustava. Na posljétku, partneri ugodnijih žena izvijestili su o više pokušaja treće strane da ih preotmu aktualnim partnericama.

Navedeni rezultati doprinose rasvjetljavanju povezanosti ličnosti i važnoga aspekta ljudskoga ponašanja s obzirom na to da je ostvarenje seksualnoga partnerstva nužan korak u razmnožavanju i održavanju vrste. S obzirom na navedene rezultate bit će lakše razumjeti i opisati individualne razlike u ličnosti i njihovo očitovanje u ponašanju u kontekstu partnerstva. Također, s obzirom na korištenje APIM modela ovo istraživanje značajno doprinosi objašnjavanju važnosti međudjelovanja karakteristika same osobe i njegove okoline, tj. partnera. Buduća metodološki poboljšana istraživanja o ovoj temi omogućila bi usporedbu rezultata s ciljem provjere dosljednosti, kao i otkrivanje mehanizama u podlozi dobivenih povezanosti.

8. LITERATURA

Ashford, S. J. i Black, J. S. (1996). Proactivity during organizational entry: The role of desire for control. *Journal of Applied Psychology*, 81, 199-241.

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. U V. S. Ramachaudran (Ur.) *Encyclopedia of human behavior* (str. 71-81). New York: Academic Press.

Barrio, V. D., Aluja, A. i García, L. F. (2004). Relationship between empathy and the Big Five personality traits in a sample of Spanish adolescents. *Social Behavior and Personality*, 32, 677-681.

Barta, W. D. i Kiene, S. M. (2005). Motivations for infidelity in heterosexual dating couples: The roles of gender, personality differences, and sociosexual orientation. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 339-360.

Belu, C. F. i O'Sullivan, L., F. (2018). Why find my own when I can take yours?: The quality of relationships that arise from successful mate poaching. *Journal of Relationships Research*, 9, 1-10.

Benet-Martnez, V. i John, O. P. (1998). *Los Cinco Grandes* across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.

Blumstein, K. P. i Schwartz, P. (1983). *American couples*. New York: Wiliam Morrow.

Borkenau, P. i Liebler, A. (1995). Observable attributes as manifestations and cues of personality and intelligence. *Journal of Personality*, 63, 1-25.

Botwin, M. D., Buss, D. M. i Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107-136.

Bradlee, P. M. i Emmons, R. A. (1992). Locating narcissism within the interpersonal circumplex and the five-factor model. *Personality and Individual Differences*, 13, 821-830.

Bressan, P. i Stranieri, D. (2008). The best man are (not always) already taken: female preference of single versus attached males depends on conception risk. *Psychological Science*, 19, 145-151.

- Broude, G. J. i Greene, S. J. (1976). Cross-cultural codes on twenty sexual attitudes and practices. *Ethnology*, *15*, 409-429.
- Brown, C. M., Daniels, E. R., Lustgraaf, C. J. i Sacco, D. F. (2014). Verbal compliments as a differential source of mate poaching threat for men and women. *Evolutionary Psychology*, *12*, 737-756.
- Buss, D. M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, *12*, 1-14.
- Buss, D. M. i Barnes, M. (1986). Preferences in human mate selection. *Journal of Personality and Social Psychology*, *50*, 559.
- Buss, D. M. i Shackelford, T. K. (1997). From vigilance to violence: Mate retention tactics in married couples. *Journal of Personality and Social Ssychology*, *72*, 346-361.
- Buston, P. M. i Emlen, S. T. (2003). Cognitive processes underlying human mate choice: the relationship between self-perception and mate preference in western society. *Proceedings of National Academy of Sciences of the United States of America*, *100*, 8805-8810.
- Connolly, J. (1989), Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment, and mental health. *Canadian Journal of Behavioral Science*, *21*, 258-269.
- Cook, W. L. i Kenny, D. A. (2005). The actor–partner interdependence model: A model of bidirectional effects in developmental studies. *International Journal of Behavioral Development*, *29*, 101-109.
- Cooper, M. L., Agocha, V. B. i Sheldon, M. S. (2000). A motivational perspective on risky behaviors: The role of personality and affect regulatory processes. *Journal of Personality*, *68*, 1059-1088.
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, *13*, 653-665.
- Cuperman, R. i Ickes, W. (2009). Big Five predictors of behavior and perceptions in initial dyadic interactions: Personality similarity helps extraverts and introverts, but hurts “disagreeables”. *Journal of Personality and Social Psychology*, *97*, 667.

- Davies, A. P. C., Shackelford, T. K. i Hass, R. G. (2007). When a "Poach" Is Not a Poach: Re-Defining Human Mate Poaching and Re-Estimating Its Frequency. *Archives of Sexual Behavior, 36*, 702-716.
- Davies, A., Shackelford, T. i Hass, R. (2010). Sex differences in perceptions of benefits and costs of mate poaching. *Personality and Individual Differences, 49*, 441-445.
- Davila, J., Karney, B. R., Hall, T. W. i Bradbury, T. N. (2003). Depressive symptoms and marital satisfaction: Within-subject associations and the moderating effects of gender and neuroticism. *Journal of Family Psychology, 17*, 557.
- De Miguel, A. i Buss, D. M. (2011). Mate retention tactics in Spain: Personality, sex differences, and relationship status. *Journal of Personality, 79*, 563-586.
- Erik, E. i Bhogal, M. S. (2016). Do the dark triad and self-perceived mate value predict intention to mate poach?. *Letters on Evolutionary Behavioral Science, 7*, 1-4.
- Figueredo, A. J., Sefcek, J. A. i Jones, D. N. (2006). The ideal romantic partner personality. *Personality and Individual Differences, 41*, 431-441.
- Foster, J. D., Jonason, P. K., Shrira, I., Campbell, W. K., Shiverdecker, L. K. i Varner, S. C. (2014). What do you get when you make somebody else's partner your own? An analysis of relationships formed via mate poaching. *Journal of Research in Personality, 52*, 78-90.
- Furnham, A. (2009). Sex differences in mate selection preferences. *Personality and Individual Differences, 47*, 262-267.
- Furnham, A. i McClelland, A. (2015). What woman want in a man: The role of age, social class, ethnicity, and height. *Psychology, 6*, 278.
- Galanaki, E. P. i Kalantazi-Azizi, A. (1999). Lonliness and social dissatisfaction: Its relation with children's self-efficacy for peer interaction. *Child Study Journal, 29*, 1-22.
- Galeg, B. G. i White, D. J. (1998). Mate-choice copying in Japanese quail. *Animal Behavior, 55*, 545-552.
- Gangestad, S. W., Garver-Apgar, C. E., Simpson, J. A. i Cousins, A. J. (2007). Changes in women's mate preferences across the ovulatory cycle. *Journal of Personality and Social Psychology, 92*, 151-163.

- Gecas, V. (1989). The social psychology of self-efficacy. *Annual Review of Sociology*, 15, 291-316.
- Goetz, A. T., Shackelford, T. K. i LaMunyon, C. W. (2005). Mate retention, semen displacement, and human sperm competition: a preliminary investigation of tactics to prevent and correct female infidelity. *Personality and Individual Differences*, 38, 749-763.
- Graziano, W. G. i Eisenberg, N. (1997). Agreeableness: A dimension of personality. U R., Hogan, J., Johnson i S., Briggs (Ur.) *Handbook of personality psychology* (str. 795-824). USA: Academic Press.
- Graziano, W. G. i Tobin, R. M. (2002). Agreeableness: Dimension of personality or social desirability artifact. *Journal of Personality*, 70, 695-728.
- Graziano, W. G., Habashi, M. M., Sheese, B. E. i Tobin, R. M. (2007). Agreeableness, empathy, and helping: A person $\times$ situation perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 583.
- Grundler, P., Kardum, I. i Hudek-Knežević, J. (2013). Učestalost nekih aspekata preotimanja partnera i njihova povezanost sa socioseksualnosti. *Društvena istraživanja*, 22, 63-78.
- Gute, G. i Eshbaugh, E. M. (2008). Personality as a predictor of hooking up among college students. *Journal of Community Health Nursing*, 25, 26-43.
- Heaven, P. C., Fitzpatrick, J., Craig, F. L., Kelly, P. i Sebar, G. (2000). Five personality factors and sex: Preliminary findings. *Personality and Individual Differences*, 28, 1133-1141.
- Hermann, K. S. i Betz, N. E. (2004). Path models of the relationship of instrumentality and expressiveness to social self-efficacy, shyness, and depressive symptoms. *Sex Roles*, 51, 55-67.
- Hogan, J. i Ones, D. S. (1997). Conscientiousness and integrity at work. U R., Hogan, J., Johnson i S., Briggs (Ur.) *Handbook of personality psychology* (str. 849-870). USA: Academic Press.
- Jakobwitz, S. i Egan, V. (2006). The dark triad and normal personality traits. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 331-339.

John, O. P. i Srivastava, S. (1999). The Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U L. A., Pervin i O. P., John (ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (str. 102-138). New York: Guilford Press.

John, O. P., Donahue, E. M. i Kentle, R. L. (1991). *The Big Five Inventory--Versions 4a and 54*. Berkeley: University of California, Institute of Personality and Social Research.

Jonason, P. K. i Buss, D. M. (2012). Avoiding entangling commitments: Tactics for implementing a short-term mating strategy. *Personality and Individual Differences*, 52, 606-610.

Jonason, P. K., Li, N. P., Webster, G. D. i Schmitt, D. P. (2009). The dark triad: Facilitating a short-term mating strategy in men. *European Journal of Personality*, 23, 5-18.

Judge, T. A. i Ilies, R. (2002). Relationship of personality to performance motivation: A meta-analytic review. *Journal of Applied Psychology*, 87, 797.

Judge, T. A., Livingston, B. A. i Hurst, C. (2012). Do nice guys—and gals—really finish last? The joint effects of sex and agreeableness on income. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 390.

Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek-Knežević, J. (2006). Odnos crta ličnosti i stilova privrženosti s različitim aspektima seksualnosti kod žena i muškaraca. *Psihologijske teme*, 15, 101-128.

Kardum, I., Hudek-Knezevic, J., Schmitt, D. P. i Grundler, P. (2015). Personality and mate poaching experiences. *Personality and Individual Differences*, 75, 7-12.

Kardum, I., Hudek-Knežević, J. i Mehić, N. (2018). Personality and mate poaching. U T. K., Shackelford i V. A., Weekes-Shackelford (Ur.) *Encyclopedia of Evolutionary Psychological Science*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing. ><https://www.bib.irb.hr/940365>< pristupljeno 15. svibnja 2020.

Kenny, D. A. i Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor–partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, 24, 359.

Kenny, D. A., Kashy, D. A. i Cook, W. L. (2006). *Dyadic data analysis*. New York: The Guilford press.

Kwak, K. i Bandura, A. (1998). *Role of perceived self-efficacy and moral disengagement in antisocial conduct*. Seul: Osan College.

Levenson, M. R., Kiehl, K. A. i Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 151.

McCrae, R. R. i Costa Jr, P. T. (1989). More reasons to adopt the five-factor model. *American Psychologist*, 44, 451-452.

McCrae, R. R. i Costa Jr, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. U O.P. John, R. W. Robins i L.A. Pervin (Ur.), *Handbook of personality: Theory and research*, (str. 159-181). New York: The Guilford Press.

Miller, L. C. i Fishkin, S. A. (1997). On the dynamics of human bonding and reproductive success: Seeking windows on the adapted-for human-environmental interface. *Evolutionary social psychology*, 8.

Mirjanić, L. i Milas, G. (2011). Uloga samopoštovanja u održavanju subjektivne dobrobiti u primjeni strategija suočavanja sa stresom. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 20, 711-727.

Mogilski, J. K. i Wade, T. J. (2013). Friendship as a relationship infiltration tactic during human mate poaching. *Evolutionary Psychology*, 11, 926-943.

Nettle, D. (2006). The evolution of personality variation in humans and other animals. *American Psychologist*, 61, 622-631.

Neyer, F. J. i Voigt, D. (2004). Personality and social network effects on romantic relationships: A dyadic approach. *European Journal of Personality*, 18, 279-299.

Oliver, M. B. i Hyde, J. S. (1993). Gender differences in sexuality: a meta analysis. *Psychological Bulletin*, 144, 29-51.

Oliver, M. B. i Sedikides, C. (1992). Effects of sexual permissiveness on desirability of partner as a function of low and high commitment to relationship. *Social Psychology Quarterly*, 55, 321-333.

- Orth, U. (2013). How large are actor and partner effects of personality on relationship satisfaction? The importance of controlling for shared method variance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *39*, 1359-1372.
- Parker, J. i Burkley, M. (2009). Who's chasing whom? The impact of gender and relationship status on mate poaching. *Journal of Experimental Social Psychology*, *45*, 1016-1019.
- Pasch, L. A., Bradbury, T. N. i Davila, J. (1997). Gender, negative affectivity, and observed social support behavior in marital interaction. *Personal Relationships*, *4*, 361-378.
- Paulhus, D. L. i John, O. P. (1998). Egoistic and moralistic biases in self-perception: The interplay of self-deceptive styles with basic traits and motives. *Journal of Personality*, *66*, 1025-1060.
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, *36*, 556-563.
- Pratto, F. i Hegarty, P. (2000). The political psychology of reproductive strategies. *Psychological Science*, *11*, 57-62.
- Richardson, H. A., Simmering, M. J. i Sturman, M. C. (2009). A tale of three perspectives examining post hoc statistical techniques for detection and correction of common method variance. *Organizational Research Methods*, *12*, 762-800.
- Robins, R. W., Caspi, A. i Moffitt, T. E. (2000). Two personalities, one relationship: Both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, *79*, 251.
- Rusbult, C. E. i van Lange, P. A. (2003). Interdependence, interaction, and relationships. *Annual Review of Psychology*, *54*, 351-375.
- Schmitt, D. P. i Buss, D. M. (1996). Strategic self-promotion and competitor derogation: sex and context effects on the perceived effectiveness of mate attraction tactics. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 1185.
- Schmitt, D. P. i Buss, D. M. (2001). Human mate poaching: Tactics and temptations for infiltrating existing mateships. *Journal of Personality and Social Psychology*, *80*, 894.

Schmitt, D. P. i Shackelford, T. K. (2003). Nifty ways to leave your lover: The tactics people use to entice and disguise the process of human mate poaching. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1018-1035.

Schmitt, D. P. i sur. (2004). Patterns and universals of mate poaching across 53 nations: the effects of sex, culture, and personality on romantically attracting another person's partner. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 560.

Sherer, M. i Adams, C. H. (1983). Construct validation of self-efficacy scale. *Psychological Reports*, 53, 899-902.

Simon, R. W., Eder, D. i Evans, C. (1992). The development of feeling norms underlying romantic love among adolescent females. *Social Psychology Quarterly*, 29-46.

Simpson, J. A. i Ganstead, S. W. (1991). Individual differences in socio sexuality: evidence for convergent and discriminant validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 870.

Smith, H. M. i Betz, N. E. (2002). An examination of efficacy and esteem pathways to depression in young adulthood. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 438-448.

Sprecher, S., McKinney, K. i Orbuch, T. L. (1987). Has the double standard disappeared?: An experimental test. *Social Psychology Quarterly*, 24-31.

Stas, L., Kenny, D. A., Mayer, A. i Loeys, T. (2018). Giving dyadic data analysis away: A user-friendly app for actor-partner interdependence models. *Personal Relationships*, 25, 103-119.

Sunderani, S., Arnocky, S. i Vaillancourt, T. (2013). Individual differences in mate poaching: an examination of hormonal, dispositional, and behavioral mate-value traits. *Archives of Sexual Behavior*, 42, 533-542.

Trivers, R. L. (1972). Parental investment and sexual selection. U B., Campbell (Ur.), *Sexual selection and the descent of man, 1871-1971* (str. 136-179). Chicago, IL: Aldine.

Trobst, K. K., Herbst, J. H., Masters, H. L. i Costa Jr, P. T. (2002). Personality pathways to unsafe sex: Personality, condom use, and HIV risk behaviors. *Journal of Research in Personality*, 36, 117-133.

Wanberg, C. R. i Kammeyer-Mueller, J. D. (2000). Predictors and outcomes of proactivity in the socialization process. *Journal of Applied Psychology*, 85, 373.

Watson, D. i Clark, L. A. (1984). Negative affectivity: the disposition to experience aversive emotional states. *Psychological Bulletin*, 96, 465.

Watson, D. i Hubbard, B. (1996). Adaptational style and dispositional structure: Coping in the context of 5-factor model *Journal of Personality*, 64, 737-774.

Whisman, M. A., Gordon, K. C. i Chatav, Y. (2007). Predicting Sexual Infidelity in a Population-Based Sample of Married Individuals. *Journal of Family Psychology*, 21, 320-324.

Wiederman, M. W. (1997). Extramarital sex: Prevalence and correlates in a national survey. *The Journal of Sex Research*, 34, 167-174.

Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge: Cambridge University Press.